

سیگۆشه یا گۆتارا جفاکی، سیاسی و ئایینی د رۆمانیدا رۆمانین سۆتنگه ه و مریه ما و تافگه وه کو نموونه*

نیچیرقان سهلمان وهیسی* و ئەمین عهبدولقادر عومەر

پشکا زمانێ کوردی، کولێژا پەروردا بنیات، زانکۆیا دهۆک، هەرێما کوردستانێ – عێراق.

پشکا زمانێ کوردی، کولێژا زمانان، زانکۆیا دهۆک، هەرێما کوردستانێ – عێراق.

وه رگرتن: 2021/05 په سه ندرکن: 2021/07 به لافکرن: 2021/09 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2021.9.3.701>

پۆخته:

ئە قە کۆلینە بزا فە که ژبو شرو فە کرنا گۆتارا رۆماننقیسی ن کورد ل ده قە را به هیدیان، رۆمانین سێ رۆماننقیسی ن ده قە ری بووینه سه مپلین قە کۆلینێ، رۆمانا سۆتنگه ه — یا بلند محمه د، مریه ما کچه ژنه ک ژ زه مانه ک دی یا سه بری سلێفانه یی و تافگه یا ته حسین نافشکی. تیور و میتودا ئە نجامدانا قە کۆلینێ، شرو فە کرنا گۆتارییه د چارچوو قە یی رەخنه یا ئە ده بیدا، کو ب ئاوایه کی و سه سی سهر ده ری دگه ل هاتییه کرن، ئانکو ب گشتی مفا ژ تیرم و ریکین شرو فە کرنا گۆتاری هاتییه وه رگرتن بیی خوه گریدان ب دیتنه کا تاییه تفه د ئە قی بیافیدا. د ئە قی قە کۆلینیدا بزا فە هاتییه کرن نافه روکا هه می بوو یه رین به رچا ف د رۆمانین نافه ریدا به یته شرو فە کرن ب مه به ستا ئە وئ ئیکێ په یام و گۆتارا سه ره کییا هه ر رۆماننقیسه کی دیار بییت. پر سیارا گریمانیه یی یا قە کۆلینێ بزا فکری به ر سقبدت ئە وه، ئایا رۆماننقیسی ن سه مپلین ئە قی قە کۆلینێ شیایه ب ویره کانه به حس ل سیگۆشه یا جفاکی، سیاسی و ئایینی بکن و هه تا چ راده وه که هه ق بووینه د دیت و په یامین خوه دا؟

قە کۆلین ل سه ر دوو ته وه ران هاتییه پارفه کرن: د ته وه ری ئیکیدا، ب شتیوه یه کی گشتی به حس ل تیگه هی گۆتاری و شرو فە کرنا گۆتاری هاتییه کرن. ته وه ری دوو هاتییه ته رخانکرن، ژبو شرو فە کرنا گۆتارین هه رسی رۆمانین مه وه رگرتن، د سیگۆشه یا گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینیدا. ب ریکا شرو فە کرنا گۆتاری گه هشتینه ئە وی ئە نجامی، کو گۆتارین سه بری سلێفانه یی و ته حسین نافشکی گۆتارین رەخنه یینه ده رباره ی جفاک و که تواری تیدا دژین، به لی گۆتارا بلند محمه دی د رۆمانا سۆته نگه هدا پتر گۆتاره کا سیاسی دیروکییه.

په یقین سه ره کی: رۆمان، گۆتار، شرو فە کرنا گۆتاری، گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینی.

رۆماننقیسی ن بووینه نموونه بۆ ئە نجامدانا ئە قی قە کۆلینێ ب ویره کانه سیگۆشه یا گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینی د رۆمانین خوه دا پی شکی شکرینه، و چ جو دا هی و وه که هه قی د ئە قی بیافیدا د نافه را ئە وادا هه نه؟

ب ئە قی چه ندی بۆ مه دیار دبیت، رۆمان ئیکه ژ ژانرین گرنگین ئە ده بی د نافه ده بیاتا جیهانیدا، ژبه ره به لاقبوونا ئە وی یا به رچا ف د نافه جه ماوه ریدا. ئانکو ژ ئە وان ژانرین ئە ده بییه ئە وی خوانده فانه کی مزن هه ی. دبیت ئە قه ژی ب زفریته قه بۆ شیانین ئە وی یین به رفره هه

1. پی شه کی

رۆمان ژ ئە وان ژانرین ئە ده بیین به رفره هه، یین کو پتر یا هونه رین گوتنی د پیلین خوه دا هه مبیژ دکه ت. ئە قه چه نده ژی بوو یه سه ده می هندی، چه ندین قە کۆلینین زانستی و رەخنه یی د ئە قی بواریدا به یته ئە نجامدان، ژ ئە وان ژی شرو فە کرنا گۆتارییه د رۆمانیدا، کو لیگه ریانی د قە کۆلین و شرو فە کرنا په یاما قە شار تییا رۆمانیدا دکه ت و مه به ستا دیار کری یا ئە وی په یامی بۆ خوانده فانی ئاشکه را دکه ت. ئە قه کۆلینیه لیگه ریانه ژبو به رسقا ئە قی پر سیارا گریمانیه یی “ ئایا هه رسی



* قە کۆلین یا وه رگرتیه ژ نامه کا ماسته ری.

* قە کۆلری به رپرس.



بزاڧ ھاتىيە كرن ژ لايى تىۋرى و پراكتىڧە د سىڭۇشە يا دياركريد بھينە شروڧە كرن.

سەبارەت سنور و چارچوڧە يى لايەنى پراكتىكىيى ڧەكۆلينيى رۇمانين سى رۇماننڧيسىن دەڧەرى بويىنە سەمپليني ڧەكۆلينيى، ئەو ژى رۇمانا سۆتنگە ھـ يا بلند محەمەد ل سالا 2005، مريەما كچە ژنەك ژ زەمانەك دى يا سەبرى سلىڧانە يى ل سالا 2020 و تاڧگە يا تەحسين نافشكى ل سالا 2011.

ڧەكۆلينيى ل سەر دوو تەوەرەن ھاتىيە پارڧە كرن. د تەوەرى ئىكيدا، ب شىۋەكى گشكى گرنگرين ديتن و بۇچوونين زمانقان، ڧەكۆلەر، رەخنەگر و ڧەيلە سوفان ل دۆر تىگە ھى گوتارى، شروڧە كرن گوتارى ژ لايى تىۋرىڧە ھاتىيە بەسكرن. تەوەرى دووى ھاتىيە تەرخانكرن، ژىۋ ھندى ل گۆرەى مېتۇدا شروڧە كرن گوتارى سىڭۇشە يا گوتارين جفاكى، سىياسى و ئايىنى د ھەرسى رۇمانين رۇماننڧيسىن دەڧەرا بەھدينادا، يىن بويىنە سەمپليني ڧەكۆلينيى بھينە شروڧە كرن.

2. تەوەرى ئىكى: تىۋر و تىگەھين گوتار و شروڧە كرن گوتارى

تىگەھى گوتارى:

گوتار ژ ئەوان بابە تانە يىن مەودايەكى بەرفرە ھـ ژ ديتن و بۇچوونين ڧەكۆلەر و رەخنەگران ب خوڧە دگرىت و بەردەوام جھى دانوستاندنيە. ھەر ژ سەردەمى زانا و ڧەيلە سوفين نافدارين يونانى وەكى ئەڧلاتون و ئەرسىتۆى، ھەتا دگەھيتە سەردەمىن نوى و زانايىن زمانقانى، ژ بەر ئەڧى چەندى مژدارى و ئالوزى د دانەنياسين و پىناسەكرن ئەويدا ھەيە، و ھەر ڧەكۆلەرەك ل گۆرەى ديتن و بۇچوونين خوہ يىن جودا د تىگەھى گوتارى گەھشتىيە و پىناسەكرىيە. ئەڧلاتون (وەرگرىتيە ژ المرى، 2012 : 10) دەربارەى تىگەھى گوتارى دىڧىت: ((گوتار ھونەرى ئاخڧتنىيە، كەسانين دەستەھل و شارەزا د ئاخڧتنيدا ب خوڧە دگرىت. ديسان چونكى ئاخڧتن دەربرىنە ژ ھزرى گوتار دىتە ئەگەرى ژىر مەندى و زىرەكيا گوتار دىڧىژا د لايە نەكى دياركريد)). واتە گوتار گەلەك لايە نان ب خوڧە دگرىت، و ھەر لايەنەكى تايىبە تمەندىيا خوہ يا جودا ھەيە، كول دويڧ شارەزايى و بسپورىيا گوتار دىڧىژى دىمىزىت. ھەرۋەسا ئەرسىتۆى، ژ ئەوان ڧەيلە سوفانە يىن گرنگى ب گوتارى داي ب ديتنا ئەوى ھونەرى گوتارى ئالافەكە بۇ رازىكرنى، ديسان شىۋازەكە د پەيوەندىكرنيدا دھيتە ديتن و چالاكىيەكا زارەكىيە ئەڧى چەندى د ئەڧى ھاوكىشيدا وينە كەتن: ئاخڧتنەكر نامە چالاكىيا زارەكى گودار (حورىە، 2016 : 2-3).

د وينەكرنا ژيانا مۇڧا يەتتىيدا. واتە رۇمان دشىت زىدەتر ژ رەھەندەكى ھزرى و مەرىڧى ب دەتە ژيانا ھەر تاكە كەسەكى و تىكەلى بابەت و دياردەيىن جۆرە و جۆرىن ژيانى بىت.

مەرەم ژ ئەنجامدانا ئەڧى ڧەكۆلينيى ئەوہ بزائين چ جۆرە گوتار د ناڧا ئەو ھەرسى رۇمانين بويىنە سەمپليني ڧەكۆلينيىدا ھاتىنە پىشكىشكرن. ديسان بزائين تا چ رادە رۇماننڧيسىن دەڧەرى شىايىنە د ئازاندن و بەسكرن سىڭۇشە يا بابەت يىن گريدايى دياردەيىن جفاكى، سىياسى و ئايىنىدا خوہ نىزىكى كەتورى ژيانا جفاكى خوہ بەكن. ھەرۋەسا ئارمانچ ژ دروستكرنا ئەڧى ڧەكۆلينيى ل ژىر ناڧونىشانى بۇ ھاتىيە دانان، ئەوہ بزائين رماننڧيسىن دەڧەرى چەوان شىايىنە خوہ نىزىكى ئەڧى سىڭۇشە يى بەكن“ چونكى ئەو بابەت يىن ئەڧ سىڭۇشە يە د ناڧا خوہدا دھەلگرىت، د نىرنا پترىا جفاكىن گرتيدا، ب بابەت يىن قەدەغەكرى دھينە زانين. ئەڧ چەندە ژى دىتە سەدەمى ھندى، كەسانين نڧىسكار گەلەك ب كىمى خوہ نىزىكى ئەڧى سىڭۇشە يى بەكن. واتە ب پىكا شروڧە كرن گوتارا رۇمانين ئەوان دى شىين زانين، كو پترىا بويەر و بابەت يىن د ئەڧى سىڭۇشە يىدا ھاتىنە ئازاندن ب دروستى دياردە و بويەرىن جفاكى، سىياسى و ئايىنى رەنگەداينە يان نە.

بۇ گەھشتنا ئەڧان ئارمانجان، د شروڧە كرن سىڭۇشە يا گوتارين جفاكى، سىياسى و ئايىنىدا، مە مفا ژ رىياز و مېتۇدا شروڧە كرن گوتارى وەرگرىتيە. ھەر چەندە شروڧە كرن گوتارى، د كۆكا خوہدا ب مېتۇدەكا زمانقانى ھاتىيە دانان، بەلى د ئەڧى ڧەكۆلينيىدا بزاڧ ھاتىيە كرن، شروڧە كرن گوتارى ب رەنگەكى ژ سنورى پستى دەربازى تىكسىتى بىت. ئەڧ ئىكە ژى ل بەر پۇناھىيا ديتنن ڧەكۆلەر و رەخنەگرين ئەدەبى مينا سەيد يىگين، عبدالواسع الحميرى، عبدالقادىر شىرشار، اميل بنڧنست و رومان جاكبسون ھاتىيە ئەنجامدان، ئەويىن شروڧە كرن گوتارى ژ كىلگە يا زمانى ڧەگواستىيە قادا ئەدەبىياتى. ئەڧ چەندە ژى ب ئاوايەكى گشكى وەسڧى ھاتىيە پەيرەوكرن، بىي خۇ گريدان ب ديتنن رەخنەگرەكى دياركرىڧە.

د بوارى ڧەكۆلينيىن ئەدەبىدا پراكتىكرنا شروڧە كرن گوتارى ل سەر زانرى رۇمانى و بابەت يىن گريدايى سىڭۇشە يا گوتارين جفاكى، سىياسى و ئايىنى د ڧەكۆلينيىن بەرى نوكدە د ناڧ ئەدەبىياتىن كورديدا، رەنگە گەلەك ب كىمى ھاتىنە بەسكرن و ھەكو پىڧى بەرچاڧ نەبىن. د پترىا ڧەكۆلينيىن ب ئەڧى شىۋەى، ب گشكى ب تنى ژ لايى تىۋرىڧە بەس ل تىگەھى گوتارى و شروڧە كرن ئەوى ھاتىيە كرن. بەلى د ئەڧى ڧەكۆلينيىدا گوتارين د ئەوان رۇمانين ھاتىنە دەستنىشانكرندا،



((گوتار ټو ټاڅفتنه یا کو بو که‌سی به‌رامبر دهیته ناراسته‌کرن ب مه‌به‌ستا‌گه‌هاندنا په‌یامه‌کا ده‌ستنیشانکری)). ټانکو گوتاره دبیته سه‌ده‌می دروستیوونا ټوی په‌یوه‌ندی د نا‌قبه‌را ټاڅفتن‌کړ و گوهداریدا ژبو‌گه‌هاندنا مه‌رما‌خوه یا دیارکری بو که‌سی به‌رامبر . ه‌روه‌سا د ف‌ره‌ه‌نگا ش‌ر‌و‌قه‌ک‌رنا گوتاریدا هاتیه‌ گوتن، گوتار: ((به‌که‌یه‌کا زمانیه ژ چه‌ندین رسته‌یان پیکده‌یت و ټالافه‌که ب ریکا نیشانین د‌نگی د نا‌قبه‌را که‌ساندا دهیته بکاره‌یان، بو‌گه‌هاندنا په‌یامی ل دور با به‌ته‌کی دیارکری)) (ش‌ارودو و منغونو، 2008 : 181-180). دبیت‌گه‌له‌ک جارن ژ ه‌بوونا د‌نگه‌کی ټاڅفتن جهی‌خوه بگریټ و د ټه‌نجامدا په‌یف و ده‌سته‌واژه‌یین نوی په‌یدابین و بینه ټه‌گه‌را دروستیوونا گوتاری. واته گوتاری چ پیغه‌رین ده‌ستنیشانکری نین. ((دبیت ژ رسته‌یه‌کا ساده یان ژ رسته‌یه‌کا لیکدای و دریز پیکه‌یت، و ټه‌ف رسته‌یه به‌که‌یه‌کا په‌یوه‌ندی‌کرنی یا ته‌مام ب خوه‌فه بگریټ))، (المتوکل، 2001 : 81). ټه‌میل بنفنیست Emile (Benveniste وه‌رگریټیه ژ زه‌یتونی، 2002 : 88) ب ټه‌فی شیوه‌ی گوتاری د‌ده‌ته نیاسین کو ه‌ف شیوه‌ی بو‌چوونا به‌ری نه‌په‌: ((گوتار ټاڅفتنه که پیدف‌یاتی ب ټاڅفتن‌کړی و گوهداری ه‌یه، ټارمانجا یی ټیکی ټه‌وه کارتیکرنی ل یی دووی بکه‌تن ب ه‌ر شیوه‌یه‌کی ه‌ه‌بیت، دیسان ه‌لگرا ه‌می جوړین گوتارا زاره‌کیه‌ب ټاست و لایه‌نین وی یین نفیسکیفه)). د ټه‌فان بو‌چووناندا خوه‌یا دبیت گوتار چ نفیسکی، چ زاره‌کی بیت ه‌لگرا په‌یامه‌کزیه، کو گوهدار چافه‌ریی رهنکرنیه‌ی لای ف‌گ‌یرفه، و په‌یوه‌ندیه‌ک ه‌یه دنا‌قبه‌را بوویه‌ری و چه‌وانییا گوتنی ژبو‌گه‌هاندنا په‌یامی، ل ټه‌فیری فریکر و وه‌رگر ټولا خوه‌ دبین و ه‌ر گوتاره‌کا دهیته ناراسته‌کرن ژ که‌سه‌کی بو که‌سه‌کی دیتر ب ریکا جه‌نافه‌کی ده‌رپرنی ژ خوه‌ دکته. له‌ورا دهیته‌ گوتن: گوتار ((بریتیه‌ی ژ ټه‌وان زانیاری و پیزانینان ټه‌وین فریکر ناراسته‌ی جه‌ماوه‌ری دکته))، (عه‌لی، 2013 : 27). دیسان تزفیتان تودوروف (وه‌رگریټیه ژ صریدی و دغفل، 2019 : 8) گوتاری ب ټه‌فی شیوه‌ی د‌ده‌ته دیارکرن: ((ه‌ر تشته‌کی بهیته‌ گوتن، دگه‌ل ه‌بوونا ټاڅفتن‌کړی و گوهداره‌کی، مه‌به‌ستا ټاڅفتن‌کړی ټه‌وه ب ریکه‌کی کارتیکرنی ل گوهداری بکه‌تن)). واته گوتار ه‌فه‌په‌یفینه و خودان شیوازه‌ک تادیبه‌ته ژبو‌گه‌هاندنا په‌یاما د نا‌قبه‌را گوهدار و ټاڅفتن‌کړیدا، و پیدف‌یه‌ی ب ته‌کنیکه‌ک جودا بهیته ناراسته‌کرن و سه‌رنجا گوهداری بو لای خوه‌ پابکیشیت و بگه‌هیته ټه‌نجامین پیدفی“ چونکی ټارمانجا گوتاری گه‌هاندنا په‌یامیه‌ی بو که‌سانین به‌رامبره‌ری خوه، ټه‌وژی گوهداره .

ټانکو ټه‌م دش‌یین بیژین دیتنا ټه‌رستوی ژی مینا ټه‌فلاتونی پشتبه‌ستنه ل سه‌ر گوتارا زاره‌کی، کو ټاڅفتن‌کړ بزاقی دکته ب شاره‌زایی و شیوازه‌کی سه‌رنجا‌کیش گوتارا خوه‌ پیدکیش بکه‌ت ژبو‌هندي رازیکرنا گوهداری ب ده‌ست خوه‌فه بینیت، و په‌یاما خوه‌ب سه‌رکه‌فتیانه بگه‌هینیت. ټیکه‌م ده‌رکه‌فتنا راسه‌تیه‌یا زاراقی گوتاری - وه‌ک بابته‌ک، بیته‌ته‌وه‌ری سه‌ره‌کیی ف‌ه‌کولینه‌کا زانستی، دزف‌یه‌فه بو به‌ره‌مه‌کی زمانیه‌ی زانای زانغانی ف‌ه‌هنسی گوستاف گیوم (1883-1960)، ب نا‌فی (وانه‌یین زانای - 1946)، تیدا زاراقین (زمان - ټاڅفتن) یا دی سوسی‌ری گوتاریه‌ی ب (زمان - گوتار)، (مه‌مه‌د، 2014 : 31-32). دیسان دهیته زانین کو د ره‌وشه‌نیریا عه‌ره‌بیدا الخ‌گاب - گوتار زاراقه‌کی ف‌ره‌پامانه و ه‌لگرا واتیین جودایه . ((ژ ره‌گی (خ گ ب) هاتیه‌ وه‌رگرتن، و دگه‌ل ره‌وشه‌نیریا بیانی په‌یدابویه و پشت به‌ستن ل سه‌ر ه‌زرا ره‌خنه‌یا نوویا عه‌ره‌بی کریه‌، کو ژ زاراقی ره‌خنه‌یه‌ی بیانی " Discourse هاتیه‌ وه‌رگرتن))، (شرشار، 2006 : 8) ب پامانا ((گفتوگو دیت))، (دزه‌ی، 2014 : 77). د ف‌ره‌ه‌نگین زاراقین ټه‌ده‌بیدا الخ‌گاب - Discourse هاتیه‌ وه‌رگریان ب زاراقین (گوتار، ټاڅفتن، دانوساندن)، به‌لی یا ژ ه‌میان به‌ره‌لافتر گوتاره و پامان ژو بکاره‌ینانا زمانیه‌ یان (بکاره‌ینه‌ری زمانی) (Language in Use ابن‌سلامه، 2009 : 12). ټه‌فه ټوی چه‌ندی دگه‌هینیت، گوتار ه‌لگرا واتیین جودایه، به‌لی یا پتر دیار و ټولا خوه‌ دبیت گوتاره . ټانکو مه‌رم ژ زاراقی گوتاری جوړه‌که ژ وه‌رگریان یان پیناسه‌یه‌که بو زاراقی Discourse د زمانی ټینگلیزیدا و ه‌فکویفی وی Discours د ف‌ره‌نسیدا یان ژ Diskur یا ټه‌لمانی. بذیاتی ټه‌وان بو په‌یفا لاتینی Discours ف‌ه‌دگرن یین کو ژ کرای Discourse هاتینه وه‌رگرتن. ب پامانا "هاتن و چوون ل ف‌یره و ویزاه یان ژی چوون ب ټه‌فی لای و لای ه" (صریدی و دغفل، 2019 : 5-6). ه‌روه‌سا د زمانی کوردی ژیدا ((زاراقی گوتار ژ سه‌رچاوی (گوتن) هاتیه‌ وه‌رگرتن، ټه‌ف زاراقه په‌یفه‌کا لیکدایه ژ کرای پابوری (گوت) و پاشگری (ټار) پیک هاتیه‌ . مه‌به‌ست ژو تشتی هاتیه‌ گوتن))، (حه‌جی، 2011 : 67). واته مه‌ست ژ گوتاری ټه‌و تشته یی دهیته گوتن. سه‌بارت پیناسه‌کرن گوتاری ه‌ر وه‌کی مه‌ل ده‌ستپیکی ټامازه پیدای چه‌ندین شیوه و جوړان هاتیه‌ پیناسه‌کرن. دی بزاقی که‌ین ل ټه‌فیری ه‌نده‌ک پیناسه‌یان به‌رچا ف‌بکه‌ین. عبدالهادی بن قافر الشه‌ری (2004 : 37) ده‌ر باره‌ی پیناسه‌کرن گوتاری دبیزیت:



بکارهینان وەك بوارین: سیمپۆلۆژی، جفاکی، دەروونی و شتواژگەری. مەبەست ئێش شەرۆفەكەرن و فەكرنا كودین گۆتارییە بۆ گەھاندنا (پەيامی)، (خەیرە، 2017 : 7). لە ورا دشیین بیژین شەرۆفەكەرن گۆتاری فەكۆلینە كا فرە لایەنە، و د تیگەھێ زانستین مرقاھەتیدا تۆشی نەسە قامگیریە كا مەزن دبیەت " چونکی شەرۆفەكارین گۆتاری زانایین كۆمەلناس، دەروونناس و زمانغانین. ئەفەژی دبیەت سەدەما جیاوازی و ناكۆکیی، كو ل ئەمریکا دچیتە دبواری (ئەنتروپۆلۆجیا) مرقناسی و ل فەرەنسا ل سالین شیستا شەرۆفەكەرن گۆتاری دەربازی ئاراستەیا زمانەوانی دبیەت (مانغونو، 2008 : 10-11). واتە ئەفان ھەردوو ئاراستەیان کاریگەرییە كا مەزن ل سەر شەرۆفەكەرن گۆتاری ھەبوو.

زمانغانان د ناھەراستا سەدی بیستیدا پتر تەكەزی ل رستی و ئەو كەرسەتەیین رستی پێكەھینن دكر، ئەف چەندەژی فەدگەریت ژبو ((نەبوونا تیۆرەكا زمانغانی، كو گرنگیی ب یەكەیین مەزنتەر ژ رستی بدەت، وەكو دەقی نقیسی و دەقی دەیتە گوتن، دیسان فەكۆلین ل سەر پێكەھینە رین رستی ب ساناهیتەر دەیتە دەستنیشانكەرن و شەرۆفەكەرن ژ فەكۆلین و شەرۆفەكەرن ئەوان پەبوەندییەن دناف دەق و گۆتاراندا ھەین))، (عەبدوللە و عەلی، 2019 : 247). سەرەرای زەحمەت دیاربوونا رەھـ و ریشالین شەرۆفەكەرن گۆتاری ل دۆر ئەفی چەندی شارووبو و منگنو (وەرگرتییە ژ عزی، 2009 : 46) دبیژن: ((رەھـ و ریشالین زارافی" شەرۆفەكەرن گۆتاری" بۆ ئەوی فەكۆلینێ فەدگەریت یا ژ نقیسینا زەلیگ ھاریس ل سالا 1952، كو مەرەم ژئ بەرفەرەكەرن لایەنن دابەشكارییە د دیاركرنا ئەوان پامانین ل پشت رستی دقە شارتی ((Transphrastique ئەفە ئەوی چەندی بۆ مەدەتە خوەیاكەرن، بۆ ئێكەم جار ھاریس ئەف زارافە ئینایە د جیھانا بكارهیناندا. ئانكو ((ھاریس ھەر ژ سالا 1952 رێ خۆشكرییە دكو شەرۆفەكەرن گۆتاری بییتە كێلگە یەك كو زمانغانییە نەچار بەكە گرنگیی ب بابەتین گریدای پێكەھاتەیین گۆتاری بدەت))، (یوسف، 2004 : 129). ھەروەسا د گۆتارا ھاریس دا یا ژمارە (13) د رۆژنامە یا (Languages) دا بەلاف بووی دیاردبیت، ئەوی كار ل سەر پێكەھ گریدان د ناھەرا رستی و زمانغانییا تیکستی دكر (عزی، 2009 : 49). ئەفە ئەوی چەندی دگەھینیت، زارافی گۆتاری بۆ ئێكەم جار ژ لای ھاریس فە ھاتییە بكارهینان، كو د كەفندا ژبو ھندی ھاتییە بكارهینان ھەر یەكە یەكا د سەر رستیدا ل ژبەر ئەفی ناھی بەیتە دانان. پشتی بەلافكەرن ئەوی فەكۆلینا زەلیگ ھاریس ل دۆر شەرۆفەكەرن گۆتاری وەك ئێكەمین پینگاف بۆ بەرفەرەكەرن سنورین فەكۆلینن زمانی و ژ سنوری رستی بەرەف سنوری گۆتاری برین

ژ ئالییەکی دیفە ھەر وەك د مژارا تیگەھیدا ل دەستپێکی ھاتییە پۆھنكەرن، ھندەك فەكۆلەر گۆتاری ب گوتنا زارەكیفە گریدەن. بۆ میناك فاتح زیوان (وەرگرتییە ژ بن سلا، 2009 : 14) د گۆتارەكیدا ل ژبەر ناھی (بەرەف گۆتارا پەخنەبیا ھەفچەرخا عەرەبی) دبیژنیت: ئەو پەبوەندییا پۆھن و ئاشكەرا و واتادار یا د ناھەرا زارافی گۆتاری و ئاخاقتنیدا، و وەكەھ فییا زمانەوانی ل سەر ئاستی زارافی فەرەنگیدا ئامازە یە بۆ دەستەواژەیا زارەکی " چونکی پامانا زارافی ب شیوہیی نقیسی نەھاتییە بەلافكەرن، بەلكو ب ئاستی زارەكیفە ھاتییە گریدان. دیسان ھەمان بۆچوون ل دەف محمد علی التھانوی (1996 : 749). دەیتە دیتن ((گۆتار د رەسەنا یەتیا خوە یا زمانیدا ئاخفتنی ئاراستەیا كەسانین دی دكەت ژبو تیگەھشتنی، پاشان دەیتە فەگۆھاستن بۆ ئاخفتنا ھاتییە ئاراستەكەرن)). واتە گۆتار زارەکی یان نقیسییە ئاخفتنی ئاراستەیا كەسانین دی دكەت ژبو تیگەھشتنی. ل دویماییی فەرە ئامازی ب ئەوی ئیکی بدەین: ژ دیارترین بۆچوونین پەخنەگرا و فەیلەسوفان سەبارەت تیگەھ گۆتاری دیتنن میشیل فۆكۆینە د فەكۆلینن "ئركیولوجیا المعرفه" (1972)، "أدب و عقاب" (1975 م) ھەروەسا د وانەیین "نظام الخراب" دا. فۆكۆ (وەرگرتییە ژ الرویلی و البازعی، 2002 : 155) دەربارەیا گۆتاری دبیژنیت: ((تورەكا ئالۆز ژ پەبوەندیی جفاکی، سیاسی و پەوشەنبیری، یاكو چاوانییا دروستكەرن ئاخفتنی وەك گۆتار ب ئاسانكاری و زالبوون د ئێك دەمدا دەیتە دانان)). ژ ئەفی پیناسەیا فۆكۆی دیارە ھەر وەك فەكۆلەر ئەمین عەبدولقادر عومەر (2018 : 82) دبیژنیت: ((گۆتار تیگەھەکی ئالۆزە و یا گریدایە ب تیگەھێ ئەپستمیفە، لی ئەم د شیین د گۆتاری ب گەھین ل گۆرەیا رافەیین ئەوی كو ئەو ھزر دكەت گۆتار ھەر ژ دەستپێکی ھەتا دوماھیکۆ وینە یەكە یان پارچە یەكە ژ دیروکی)). واتە ل دویف فەلسەفەیا فۆكۆی ئەو چەندە دەیتە زانین، كو گۆتاری تیگەھەکی ئالۆز و بیافەکی بەرفەرەھێ ئەپستمولۆژی ھە یە پتیریا زانستین ئایینی، پەوشەنبیری، جفاكناسی و سیاسی بەشداریی د گۆتاریدا دكەن، ژبەر ئەفی ئیکی فۆكۆی گۆتار ب تیگەھەکی ئالۆز ل قەلەم دایە، بەلی سەرەرای ئالۆزییا گۆتاری ھەر تاكە كەسەك ل گۆرەیا دیتن و بسپوریا خوە دشیت د گۆتاری بگەھیت.

شەرۆفەكەرن گۆتاری:

دانانا میژوویەكا دەستنیشانكری بۆ زارافی شەرۆفەكەرن گۆتاری كارەکی ب سانامی نینە" چونکی ئەف زارافە ئاراستەییکی دیاركری ب خوەفە ناگریت، بەلكو د بیاف و لایەنن ھەمەجۆردا بكاردەھیت. واتە تیگەھێ شەرۆفەكەرن گۆتاری (Discourse Analysis) تیگەھەکی بەرەلافە. شەرۆفەكەرن گۆتاری ((د بیاف و بوارین جیاوازا دەیتە



دبیژیت: ((زمان ل سهر شیوهی پی یف و رسته یین ساده پیکنه هاتییه، به لکو پیکنه ته یه که ژ رسته یین پیکنه گریڈای))، (هاینه من و فیھیج، 1997: 21). ب ئەقی چەندی ئاشکرادبیت، هاریس بزاڤ کرییه سالوخذانه کا بونیادگری بۆ تیكستی بده ته دیارکرن.

هەرچه نده پتریا ژیدەر و سەرچاوه یین ل دۆر شرۆڤه کرنا گۆتاری دپه یفن، میژویا په یدابوونا ئەقی زاراقه ی بۆ قه کۆلینا هاریس دزفرین ئەوا ل سالا 1952 هاتییه به لافکرن، هەر وهکی ل دهستیپیکمی مه ئاماره پیکری، به لی ئە گەر نیرینه کا هویر ل قه کۆلینا ناقبری بکه یین دی دیار بیت ((د شیا نندا نینه ئەقی قه کۆلینا وهک دهستیپیکا شرۆڤه کرنا گۆتاری بدانین" چونکی د ئەقی قه کۆلینا هاریس کار ل سەر دروستکرنا زمانفانیا تیكستی کرییه Text Linguistics یان ژی دشی یین بیژین شرۆڤه کرنا که فنا گۆتاری باسکرییه (Traditional discourse، بن عبدالکریم، 2016: 113).

واته ئەق بۆچوونه ئەوی چەندی بۆ مه ده لمینت، کو هاریس نه ئیکه م کهسه د بابه تی شرۆڤه کرنا گۆتاریدا.

ب شیوه یه کی گشتی دیاربوونا ئەوی بیافی "شرۆڤه کرنا گۆتاری" تیدا په یدابووی بۆ ((نیقا دووی ژ سالین شیستان قه دگه ریت، و ل دویدا چه ندین شه پۆلین جیاواز یین گریڈای شرۆڤه کرنا گۆتاری په یدابووینه .

ئانکو د ئەوی سهرده مه یدا په یدابوویه ده می زانستین مروقا یه تی که قتی نه ل ژیر ده سته ه لاتا زمانفانیا بونیادگری، مارکیسی و شرۆڤه کرین (ده روونی))، (عزی، 2009: 46). واته ژبو قه دیتنا شینوارین ئەوان شه پۆلین باس ل شرۆڤه کرنا گۆتاری کرین، پیدقییه قه گه رینه ((نافه راستا سالین شیستان نه خاسمه زانستین ئەنتروپۆلۆجی و په یوه ندیین شرۆڤه کرنا ئاخفتنی ل دویف ریبارین دیارکری. دیسان ژ لای قوتابخانه یا فهره نسیفه ژی چه ندین شه پۆل ژ بکاره یانین زمانفانی، ریبارین ئاخفتنی و تیكست هاتییه ئاراسته کرن.

دگه لدا بوچوونین میشل فوکو (1969) کو ب بوچوون و هنرکرنا خوه قه به ره میکانیزمین ئاخفتنی قه دچیت. ههروه سا دیتنن میخانیل باختین و گرنگیپیدانا ئەوی ب بهش و چالاکیین گۆتاری))، (شارودو و منغون، 2008: 44). ئەق قوناغ و پینگا قه دهرگه هک بوویه ژ بۆ هندی زمانفان و شاره زاین شرۆڤه کارین گۆتاری ژ سنورئ رسته یی دهر باز ببن و دیڤوونا یه که یین د سهر رسته ییدا بکن، ژبو پۆهنکرنا کودین قه شارتیین ل پشت تیكستی. ژبو دیارکرن و قه کرنا ئەوان کودین دائیخستی و ئاشکه راکرنا مه به ستا نفیسکاری، هه ره ئەق یه ئارمانجا شرۆڤه کرنی کو لیگه ریان و قه کۆلینا ل ئاخفتنا ده یته ئاراسته کرن دکه ت.

دهرباره ی دانه نیا سین و پینا سه کرنا شرۆڤه کرنا گۆتاری، گه له ک ژ زانا و قه کۆلهران ب بوچوون و نیرینن خوه شیاینه د پینا سه یین جوړه و جوړدا شرۆڤه کرنا گۆتاری بده نه نیاسین. فان دیک دهرباره ی شرۆڤه کرنا گۆتاری (وه رگرییه ژ شارودو و منغون، 2008: 44) دبیژیت: قه کۆلین و دیڤوونه کا هویره، پیدقی ب بکاره یاننا که دروستا زمانیه ژ لای ئاخفتنکه رین راسته قینه قه د دم و کاودانین گونجایدا. دیتنا فان دیک ئەوی چەندی ده لمینت، کو ژ شرۆڤه کرنا زمانی دهربازی شرۆڤه کرنا گۆتاری دبیت. پاشان ب لایه نین زمانی بکاره یاننا قه گریده ت و شرۆڤه دکه ت. ههروه سا براون و یول (وه رگرییه ژ مانغون، 2008: 9) دبیژن: ((شرۆڤه کرنا گۆتاری بکاره یاننا شرۆڤه کرنا زمانیه)). دیسان جوړج موان George Mounan (وه رگرییه ژ عزی، 2009: 47) دبیژیت: ((هه ر ته کنیکه کا کار ل سهر قه دیتنا پیکنه اتنا ئەوان په یوه ندییان دکه ت یین د ناقه را یه که یین زمانیدا هه یین د نافه گۆتاریدا، ئەق چا زاره کی یان نفیسکی بیت د ئاسته کی د سهر رستیدا ب شرۆڤه کرنا گۆتاری ده یته زانین)). دهرئه نجامی ئەقان بۆچوونان ل دۆر پینا سه کرنا شرۆڤه کرنا گۆتاری دیار دبیت، کار ل سهر یه که یین مه نتر و دهربازبووی ژ سنورئ رستی ده یته کرن. واته ژ نافخوه ییا تیكستی دهرباس دبیت و گرنگی ب دهره وه ران ده یته دان، له ورا دشین بیژین شرۆڤه کرنا گۆتاری ئانکو شرۆڤه کرنا ئاخفتنی، کو پتریا قه کۆلهران وهک چالاکی و رهنگه داننه ده ژمیرن.

ب ئەقی چەندی بۆ مه ئاشکه را دبیت، شرۆڤه کرنا گۆتاری د هه بوونا خوه دا خودان میژوویه کا ئالۆزه و د رمانه کا ده ستنی شانکریدا نا هیته چارچۆقه کرن، به لکو د پتریا خواندن و قه کۆلینن مروقا یه تیدا ده یته بکاره یان و د گه له ک بیافاندا جهی خوه رگرییه مینا جفاکی، فله سفی، کومه لایه تی و په خنه یی. ههروه سا گه له ک ژ قه کۆلهرین زمانفانی، د بیافیین جوداییین گریڈای بابه ت و دیارده یین زمانی مینا دنگ و په یف و ده سته واژه یین دچنه ل ژیر ریسیاین ریزمانی د دروستکرنا رسته یاندا کار ل سهر شرۆڤه کرنا گۆتاری کرییه . واته د بابه تین زمانفانیدا، زمانفانان شیا یه په یوه ندیه کی د ناقه را گۆتاری و شرۆڤه کرنا ئەویدا دروست بکن.

د ئەقی قه کۆلینیدا شرۆڤه کرنا گۆتاری، شرۆڤه کرنه ک زمانی نینه، یا کو زمانفان د شرۆڤه کرنا گۆتاریدا په یوه دکهن، به لکو شرۆڤه کرنا ئەوان تیكستین ئەده بییه، یین رۆمانفیسان بابه تی رۆمانی پتر ئیخستییه د قالمه کی ئەده بییدا و ژ سنورئ رستی دهربازبووین، ژبو هندی گۆتاره کا ئەده بی د ناقا به ره مه یین خوه دا ب ئافرینن. واته د ته وه ری دویدنا، سیگوشه یه یا گۆتاریین جفاکی، سیاسی و ئایینی،



جفاکی هەبە، ئانکو ئەف گۆتارە ژ فریکەرەکی بۆ وەرگری د نافا جفاکیدا دەیتە قە گوهاستن، ژبو پرکنا ئەوی فالاھیا د نافا جفاکیدا هەبە.

واتە دشیین بیزین ئە دەبیات ب گشتی و پۆمان ب تاییەتی رەنگفە دانا جفاکیە وب شیوەیەکی راستە وخۆ گریڤای کریاری جفاکیە. پتریا ئەو بابەتین پۆماننقیس د نافا بەرھەمێن خوەدا د ئازرینن ژ پتریا ئەوان ژ بوویەر و کریاری جفاکیە، وەک بابەتین ئەقینی، سیکیس، ھاڤیوون، کوشتن، رەقاندن و کریکتکرن.

1- ئەقینی: مەبەست پی ئەقینداریی د ناڤەرا رەگەزی نیر و میدایە. ئەف جۆرە ئەقینیە د پۆھنکرەکا سادەدا پە یوہ ندییەکا دلدارییە د ناڤەرا دوو کەساندا. واتە داخباریوونا دوو رەگەزین ژیک جودا ل بەرامبەری ئیک، کور ب کچی داخبار بییت، یان بەرۆقاژی. هەبوون و دیاربوونا هەستین ئەقینیی د ناڤەرا هەردوو رەگەزاندا، د ناڤا هەر سی پۆماناندا دەیتە دیتن، لەورا دبیین وەکھەقیبەک هەبە د ئەقی بواریدا. ئەگەر ل بوویەرین پۆمانا سۆتنگە — بنیزین دی ببینن هەر ژ دەستپیکا دارپۆژتن و نقیسینا ئەقی پۆمانی، سەرھاتییا ئەقینییا کارەکتەری سەرەکی سیابەندی و خوەشتقییا ئەوی یا ب ناڤی نیرگز دەیتە بەحسکرن. زیندان و ئەو ژۆرا تەنگ و تاری بیو پەرتووکا هزر و تیپینین سیابەندی، هەردەم دگەل ئەوان هزران چیرۆکا ئەقینییا خوە د بیردانکا خوەدا قەدگێرا. ((هەرچەندە ئەز ئەقیندارەکی نەسەرکەفتی بووم. ژبلی وی کچا ل نیزی مالا مە، من ئەقینی دگەل کەسی نەکرییە)) (محمد، 2005: 19). د شروڤە کرنا ئەقی بوویەریدا قەگێر ئەوی چەندی بۆ مە ئاشکەرا دکەت، قارەمانی ئەقی پۆمانی بی ب ناڤی سیا بەند ئەقینداربوویە، ب ئەقینەکا پاقر دوبر ژ هەمی جۆرین سەردابن، خیانەتکر و پێشیلکرنا ماق ئەوی کچا دل خوە بۆ ئەوی قەکرێ. د چیرۆکا ئەقینییا ئەواندا سالیخەتین وەفاداریی تیدا د دیارن "چونکی تا دوماھیا پۆمانی و پشستی گرتنا سیابەندی و سەرەرای ئیشان و ئەشکەنجەدانی، بەردەوام خوە شتقییا ئەوی یا ب ناڤی نیرگز، ل هزا ئەوی قاری نەبوویە. سەرەنە کەفتنا ئەوی د ئەقینییدا دوورکەفتنە ژ خوشتقییا خوە، کو دەیتە گرتن و بۆ ماوہیەکی درپژ دەیتە زیندان کرن. ئەگەر ئەم ھویرتر ل ئەقی بوویەرین بنیزین دی ببینن، پۆماننقیسی قیایە ئەوی چەندی بگەھینیت، کو قیان و حەژیکرنا پتریا گەنجین مللەتی کورد روی ب روی ئەقی سەرەنە کەفتنی بوویە. هەلبەت سەدەمێن جودا ل پشت ئەقی سەرەنە کەفتنی هەنە دیارترینی ئەوان ژ دیابو نەریتین ھۆزینە. لی ل دەمی مللەتەک یی داگیر کری بییت، ھینگێ ئەگەر سیاسی ژی دبنە ریکر و ئاستەنگ د سەرکرتنا ئەقینداریییدا. پۆمانا سۆتنگە — ژی ب گشتی دەرپینە ژ

ژیدەتر ئەم دی ب دیتنەکا ئە دەبی کار ل سەر شروڤە کرنا گۆتاری کەین، ژبو ھندی بزاین مەرەما هەر پۆماننقیسەکی د ئازاندن و دارپۆژتتا گۆتارا خوەدا قیا چ پە یام بگەھینیت؟

سیگۆشە یا گۆتارا جفاکی، سیاسی و ئایینی د رۆمانین دەقەریدا. هەلبەت بەحسکرنا بابەتین گریڤای سیگۆشە یا گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینی د ناڤا پتریا بەرھەمێن جفاکین گرتی و ئولداردا د سنۆردارکریە و ب ھیلین سۆر دەیتە زانین، بەلی وەکو یا دیار چ نقیسکار نەشین خوە ژ بەحسکرنا ئەقان جۆرە بابەتان قاری بکەن و ب شیوەیەکی راستە وخۆ یان قەشارتی د ناڤا بەرھەمێن ئەواندا رەنگفە دایە "چونکی هەر ئیک ژ ئەوان تەمامکەرا یادییە و کاریگەرییا خوە ل سەر پاشەرۆژا جفاک و مرقان هەبە. واتە هەبوونا ئەقان ھەرسی بابەتان ب ژیا نا مرقانفە یا گریڤایە. ژبەرکو سیگۆشە یەکا ھەستیارە لەورا گەلەک ب ھوشیارانە نقیسەر سەرەدەرییی دگەل ئەقی سیگۆشە یی دکەن و نیزیکی ئەقی چەندی دبن.

د سروشت و دیتنا جفاکی کوردەواریدا، پتریا جارن بەحسکرنا ئەقان جۆرە بابەتان نەخاسمە بابەتین بەحس ل دیاردە و ئاریشە یین جفاکی یین ھەستیار و گریڤای ژنی (ناموسی) دکەن، ژ بابەتین پیکە پینە داینە و بەزاندنا ھیلین سۆرن و سەرەدەرییەکا تاییەت دگەل دەیتە کرن" چونکی وەکو یادیار جفاکی کوردی ژ ئەوان جفاکانە، یین ب دابونەریت و بەرەستین خوە یین ھۆزیفە گریڤای. واتە نقیسکارین مە نە شیاپنە، یان نە قیایە ب بەرفرەھی بەحس ل ئەقان بابەتان بکەن. د ئەقی قەکۆلینیدا دی بزافی کەین ھەرسی سیگۆشە یین جفاکی، سیاسی و ئایینی د ناڤا بەرھەمێن نقیسەرین ناڤریدا قەکۆلین ب ریکا شروڤە کرنا گۆتارین ئەوان پێشکیشکرین د بەرھەمێن خوەدا، داکو ئاوی سیەرەدەرییا نقیسەران ل گەل ئەقی سیگۆشە یا ھەستیار پێشچاڤ بکەین.

گۆتارا جفاکی:

ئەو گۆتارە، یاکو ژ قەرپژا ئەوان کریار و دابونەریتین د ناڤا جفاکیدا ھەین دەیتە ھەبوونی. ئانکو دشیین بیزین جفاک ((ئەو پیکەتە یا ئالۆز و تیکەل بنیاتی وی یی سەرەکی مرقە وەکی د پەیکەری خیزانی دا دزیت ئەو ژ لای خوە قە پیکەتە یەکا سەرەخو ب ھەمی نەریت و ھزر و رەوشتین خوە قە، بوچون و بەھا و یاسایین جفاکی دروست دکەت، بقی چەندی ھزرین گشتی پەیدابن))، (گولی، 2011: 84). هەلبەت مرقە گریڤای جفاکییە و ھیچ قەتیا نەک د ناڤەرا ئەواندا نینە، بەلکو پە یوہ ندییا د ناڤەرا ئەواندا پە یوہ ندییەکا دیالیکتیکییە و ھەردوو تەمامکەرین ئیکن. ئە قەژی ئەوی چەندی دگەھینیت کو بناغەیی ئافاکرنا کۆمەلگەھی مرقە و کاریگەرییەکا مەزن ل سەر ئافاکرنا





ژ به‌رژوه‌ندیین که‌سۆکی. د چیرۆکا ئه‌واندا، ده‌می ئارامی دقیا حازیبیین خوه بکه‌ت ژبو هندی دا پشکداریی د نیشانییا پسمامی خوه‌دا بکه‌ت، د په‌یوه‌ندیه‌کا تله‌فونیدا: ((نزا، ژ مذقه ته خوه‌گه‌هاندبا مالا تاڤگه‌یی وان باشتر بوو! ... ده‌می زانی، هه‌قالا ژیی وی ده‌ستورا هه‌روه‌ر ژ فی جیهانی خواستییه...))، (نافشکی، 2011: 145-144). دباره هه‌ردوو قاره‌مانین سه‌ره‌کییین رۆمانا تاڤگه‌ ژی د سه‌ریبۆرا خوه یا ئه‌قینیدا دسه‌رکه‌فتی نه‌بوون. ئه‌ف چنده‌ ژی د دوماهییا چیرۆکییدا خوه‌یا دبیت دوما دوو قالكین ده‌رمانان د سه‌تلاکا ئه‌وی یا گلپشیدا ده‌ینه دیتن. واته ب ئه‌فی چنه‌دی سه‌ده‌می مرنا تاڤگه‌یی و سه‌رنه‌که‌فتنا ئه‌قینا ئه‌وان بو خوانده‌فانی ئاشکه‌را دبیت. هه‌لبه‌ت خوه کوشتنا تاڤگه‌یی ژ ئه‌وان دیارده‌ییین به‌ربه‌لافین جفاکییه کو د ناڤا جفاکی کوردی ژیدا ده‌ینه دیتن، له‌ورا دبیین نافشکی شیاپه ئه‌فی دیارده‌یی بکه‌ت بابته و د ناڤا به‌ره‌می خوه‌دا ب ئازرینیت. سه‌ده‌می سه‌ره‌کیی خوه کوشتنا کاره‌کته‌را سه‌ره‌کی د رۆمانا تاڤگه‌دا ل دویف ئه‌و بابته‌ین نافشکی قیای به‌حس بکه‌ت، هه‌ر بو جفاکه‌کی زه‌لام سالاری دزفریت. واته دیتنا نافشکی وه‌کی سلپانه‌یی خراب نیشاندانا زه‌لامی کورده و په‌رخنه‌گرتنه ل جفاکی کوردی د سه‌ره‌دیه‌ریکنا ئه‌واندا به‌رامبه‌ری په‌گه‌زی می“ چونکی ئه‌و کیشه و بوویه‌ریین ب سه‌ری تاڤگه‌یی هاتین هه‌می ژ لای په‌گه‌زی نیرقه بوینه. ئانکو دشیین بیژین هه‌رسی رۆمانین ده‌فهری د سه‌رنه‌که‌فتنا ئه‌قینیدا د وه‌که‌فه‌ بوون، به‌لی سه‌ده‌می سه‌رنه‌که‌فتنا ئه‌وان جودابوونا خوه هه‌بوو. گوتارا هه‌ردوو رۆمانفیسین ده‌فهری، سلپانه‌یی و نافشکی وه‌کو یا خوه یا د په‌رخنه‌گرتنا جفاکیدا د وه‌که‌فه‌ بوون. به‌رامبه‌ری هندی د گوتارا بلند محه‌مه‌دیدا، سه‌رنه‌که‌فتن و دوورکه‌فتنا سیابه‌ندی ژ ئه‌قینا خوه بو ئه‌وان ئالوزی و ئاسه‌ته‌نگان فه‌دگه‌ریت یین ژ لای نه‌ه‌زین مله‌تئ کورد فه‌ که‌فتینه د رپکا ئه‌ویدا. واته د رۆمانا سۆتنگه‌دا دوزمن ئه‌گه‌ری سه‌ره‌کیی سه‌رنه‌که‌فتنا ئه‌قینا سیابه‌ندی بوویه.

2- سی‌کس: تیرکنا حه‌ز و غه‌ریزه‌یین جنسی د ناڤا ده‌روونی هه‌ر تاکه که سه‌کیدا هه‌یه، بالکیشه‌یا په‌گه‌زی به‌رامبه‌ر ژ ده‌رفه‌ی شیانین مرقینه، له‌ورا د ئایینی پیرۆزی ئیسلامیدا کریارا پیکه‌هینانا هه‌قزینیی ئیک ژ خواسته‌یین سه‌ره‌کییه. ژبو هندی پیدقییه ب ریکین ریکه‌پیدا ئه‌ف قالا‌می و حه‌زکرنه‌ به‌یته‌ تریکرن، داکو د پاراستی بن، وتوشی خه‌له‌تیه‌یان نه‌بن. به‌لی ئه‌وا مه‌ دقیت ل دۆر ئه‌فی مژاری ئامژئ پیده‌ین، د ناڤا ئه‌قان رۆمانین ده‌ستنیشانکریدا، گه‌له‌ک جارن تیرکنا غه‌ریزه‌یین شه‌هوانی ب ریکین نه‌دروست و جارن ب زووری ئه‌ف کریاره ده‌یته ئه‌نجامدان. د ئه‌فی فه‌کۆلینیدا، وه‌ک دیارده‌یه‌کا جفاکی دی

ئه‌وان نه‌خوه‌ش‌ی و ئاسه‌ته‌نگین که‌فتینه د رپکا گه‌لی کوردا ل سه‌رده‌می رپژما به‌عسفه. له‌ورا د ئه‌فی رۆمانیدا نفیس‌ه‌ری بزاڤ کرییه ئه‌وی چه‌ندی بده‌ته‌خوه‌یاکرن، کو به‌ردوام دوزمنی تاکی کورد و ده‌سته‌لاتدارییا رپژما به‌عس ئه‌ف قیانه‌ ژبو هه‌ر تشته‌کی د سینگ خه‌باتکه‌ری کوردا هه‌بیت ب هه‌می هیز و شیانین خوه هه‌ولا ژناڤرن و هه‌لوه‌شانا ئه‌قان حه‌زان کرییه. واته دشیین بیژین چیرۆکا سیابه‌ندی نه‌بتنی چیرۆکه‌کا سوزدارییه، به‌لکو گریدای چیرۆک و دۆزا مله‌ته‌کییه. هه‌روه‌سا ئه‌گه‌ر ل رۆمانا مریه‌ما ژی بنیرین، دی بینین ئه‌ف سه‌ریبۆرا ئه‌قینییه هه‌یه. ب درپژاهیا چیرۆکا مریه‌مای، کو چه‌ندین جارا که‌فتیه د خه‌فکا په‌گه‌زی نیردا، به‌لی ل دوماهییا چیرۆکا مریه‌مای ژی، ئه‌قینه‌کا درپژ و راسه‌ته‌قینه‌ د ناڤه‌را مریه‌ما و کرمانجی فوتوگرافه‌را دروست دبیت و ده‌قنه‌ دافین ئه‌قینه‌کا پاڤتارا.

((مریه‌ما من، ئه‌ز هه‌ژ ته‌ دکم، به‌لی...))، نارین، تو دزانی بچی کرمانجی نه‌دقییا من مه‌ره‌ بکه‌ت؟ تو د زانی چ گۆته من؟

- ئه‌ز گوهدارم مریه‌ما من! ...))، (سلپانه‌ی، 2020: 147-148). د ئه‌فی چیرۆکا دلداری ژیدا، دیسان بو وه‌رگری سه‌رنه‌که‌فتنا مریه‌مای د سه‌ریبۆرا ئه‌وی یا دوماهییدا دیار دبیت، دوما فوتوگرافه‌ره‌کی ب ناڤی کرمانج لی عاشق بووی، به‌لی ئه‌وژی نه‌شیاپه به‌رده‌وامییب ب ئه‌فی په‌یوه‌ندیی بده‌ت. به‌لی نفیس‌ه‌ری رۆمانی سه‌بری سلپانه‌یی سه‌ده‌می ئه‌فی سه‌رنه‌که‌فتنی دزفرینیت بو نه‌بوونا نیاز پاکیا په‌گه‌زی نیر به‌رامبه‌ری کچی، ئانکو گوتارا نفیس‌ه‌ری ل ئه‌قیری یا دیاره‌کو ل ژیر کاریگه‌ریا هه‌زین فیمینیزیا په‌رخنه‌گرانه هاتییه پشکیشکرن. له‌ورا مریه‌ما تاکو دوماهییک سه‌ریبۆرا خوه‌دگه‌ل په‌گه‌زی به‌رامبه‌ر هه‌سه‌ت ب هندی دکه‌ت کو که‌س د ئه‌وی نه‌گه‌هه‌شتیه. سه‌ره‌رای هندی کو راسه‌ته‌ مریه‌مای ژی، ژ هه‌می لایه‌کیفه‌ دقیا ئه‌و که‌سی ئه‌وی ب هه‌لبزیریت د هه‌بوونا مرقایه‌تییب بگه‌هیت و یا به‌خته‌وه‌ر بیت دگه‌دا، پشستی تیکه‌لییین ئه‌وی یین سه‌رنه‌که‌فتی دگه‌ل هه‌زماره‌کا زه‌لامان، هه‌لبه‌ت سه‌ره‌رای ریزگرتنا مریه‌مای ل جفاکی، ئه‌وی تیرکنا حه‌زین خوه یین که‌سۆکی و ده‌روونی ژی دقیا.

هه‌روه‌سا سه‌ریبۆرا ئه‌قینییب د رۆمانا تاڤگه‌ ژیدا یا به‌رچاڤه، هه‌ر ژ ئیکه‌م پینگاڤا فه‌گرتانا سه‌ره‌اتییا تاڤگه‌یی ژ لای خوه‌شتقیی ئه‌ویقه یی ب ناڤی ئارام، بو مه‌ وه‌ک خوانده‌قان ئه‌ف چه‌نده ب پوهنی یا ئاشکه‌رایه، کو ئه‌قینییه‌کا پاڤز و پری قیا د ناڤه‌را هه‌ردووکاندا هه‌یه“ چونکی تا دوماهییک چرکه ژ ژیا نا تاڤگه‌یی یا پری نه‌خوشی و سه‌تم، ئارام پالپشته‌کی سه‌ره‌کی بوویه ژبو ب جه‌نیانا خه‌وینن ئه‌وی. ئه‌ف پالپشته‌یی نیشانا ئه‌قینی و حه‌زیکرنه‌کا پری هه‌سته و دوبر



جفاکا مه‌دا ب سه‌ده‌ما سه‌ردا برنی دنالن. هه‌لبه‌ت چ تاوان ژ هندئێ مه‌زنترینه کچ د ژیهه‌کی سننێله‌بیدا و د کاملانا پێشکه‌فتن و وه‌رارا خوه‌ یا هزریدا بیت، هه‌می ده‌رگه‌هێن ژیانئێ لئێ به‌پێنه‌ دائێخستن، و ب تێرکنا هه‌زا نێره‌کی ده‌ست ژ هه‌می هه‌یفیایان به‌په‌ته‌ به‌ردان. به‌هسکرنا و ئازاندنا ئه‌فی بابه‌تی ژ ئالیی پۆماننفیسسه‌ف ب مه‌ره‌ما هندیه‌، د جفاکی مه‌دا پتریا جاران په‌رگه‌زی می قوربانیا ده‌ سندرژێیا سیکیسی بوویه. هه‌ر هه‌می چه‌رۆکا ئه‌فی پۆمانئێ گریدایی ئه‌فی مژارییه. ئانکو سه‌برێ سلێفانه‌یی گوته‌ره‌کا په‌رخنه‌گرانه‌ هه‌یه و په‌رخنه‌یان ل هه‌می ته‌خ و چینیت جفاکی کوردی دگریته.

ب گشتی نغیسه‌ری قیایه‌ به‌حس ل ئه‌وان کچان بکه‌ت، بێن نه‌شێن به‌ره‌قانیی ژ ئه‌وان پویدانئێ ب سه‌ره‌ی ئه‌وان ده‌پێن بکه‌ن. چونکی دزانن د ناڤا جفاکه‌کیدا په‌روه‌ده‌بوویه، په‌رگه‌زی می وه‌ک ئامیره‌کی خوه‌شیی بکارده‌هینن ژبۆ تێرکنا هه‌زێن خوه‌، له‌ورا دی بینین پتریا کچێن مینا مریه‌مایئ ب بایلۆژییا خوه‌ یا له‌شیقه‌ ژنن، به‌لی د گیانی خوه‌دا کچن. بئنی ژبۆ رازیکرنا جفاکی کراسه‌کی خوه‌ رازیکرنی ب بوویه‌ری دکه‌نه‌ به‌رخوه‌.

هه‌مان بوویه‌را ب سه‌ره‌ی مریه‌مایئ هاتی دگه‌ل مه‌مه‌دی مه‌ریی، د پۆمانا تافگه‌ ژیدا په‌نگه‌دایه‌ ئه‌وژی چه‌رۆکا خاله‌تا ژیلا و نه‌وزاد ئه‌چاریه‌. مژارا تێرکنا هه‌زا سیکیسی ب پیکێن نه‌دروست و خیانه‌تکر ل دوستینیا ئه‌وان بوویه بابه‌تی پۆمانئێ. نه‌وزاد ئه‌چارێ که‌سه‌کی به‌دره‌وشت بوو گه‌له‌ک جاران پیکولا هندئێ کرییه‌ خوه‌ نێزیکێ ژنان بکه‌ت. ((په‌شتی نه‌وزاد ئه‌چارێ وئ شه‌فی کوته‌کی لیکری، ...

– ئانکو تو ژ وی نه‌وزادی ئه‌چارێ ب هه‌مله‌ که‌تیه‌؟!

به‌رسقا ب گریقه‌ دای:

– خودئ ئه‌ز گوێ ته‌بم، تول من ببۆره‌!))، (نافشکی، 2011 : 69).

د ناڤ خه‌لکیدا ده‌اته‌ گوتن کو ئه‌وی ئه‌و کریارا کریت دگه‌ل زارۆکان ژێ کرییه‌. ((وی ده‌جالی، شولا خراب د گه‌ل کوپکی نه‌ بالقی گافانی گوندی کربوو!))، (نافشکی، 2011 : 62). د پۆمانا تافگه‌دا ئه‌و چه‌نده‌ دیاردبیت، کو ئه‌فه‌ ده‌ست درژیا سیکیسی دگه‌ل زارۆکان ژێ هاتییه‌ ئه‌نجامدان. پۆماننفیس ته‌حسین نافشکی ژێ مینا سه‌برێ سلێفانه‌یی ب پیکا ئه‌فی گوته‌رائێ په‌رخنه‌یان ل جفاکی خوه‌ دگریته.

واته‌ ئه‌گه‌ر ل ئه‌فان جووره‌ بوویه‌ران بنێرن دی بینین، ئه‌فه‌ کریارین دویر ژ هه‌می یاسا، ماف، و په‌وشتتین مروڤایه‌تییی، د ناڤا جفاکی کوردیدا هه‌بوونا خوه‌ هه‌یه. گومان تیدا نینه‌ ئه‌فه‌ سه‌ره‌بۆره‌، هه‌می ژ فه‌رژا کریارین جفاکینه‌، بیئ کو ب شیوه‌یی نه‌دیار و فه‌شارتی ده‌ینه

ته‌ماشه‌ی کریارین سیکیسی که‌ین، ژبۆ هندئێ بزانی ب چ شیوه‌ د ناڤا پۆمانین ده‌فه‌ریدا ئه‌فه‌ بابه‌ته‌ هاتییه‌ به‌هسکرنا؟

تێرکنا هه‌ز و غه‌ریزه‌یی شه‌ه‌وانی دگه‌ل هه‌مان په‌رگه‌ز ژ کریارین، پیک پێنه‌دایه‌ د ئاییی پیرۆزی ئیسلامیدا. ژ ئه‌وان ژێ کریارا نێریازی، کو ب تاوانه‌کا مه‌زن ده‌په‌ته‌ ل قه‌له‌مدان. د پۆمانا سووتنگه‌هدا، ئه‌فه‌ کریاره‌ ده‌په‌ته‌ دیتن و ب ئاشکه‌رایئ د ناڤا پۆمانیدا خوه‌ یا دبیت. ((به‌ری نه‌و دو که‌سا ب دزی فه‌ نێریازی کری یه‌ و په‌شتی پئ زانین، هه‌ر ئیکی چل جه‌له‌ لیداینه‌ و چل روژان ژێ کرینه‌ د کونجین تاکه‌فه‌))، (محمد، 2005 : 213). ئه‌فه‌ کریاره‌ ب فه‌په‌ترین کریار ده‌په‌ته‌ هژمارتن نه‌خاسه‌، ئه‌گه‌ر که‌سانین مه‌زن و ب ته‌مه‌ن بن. کریاره‌که‌ خودان دیرۆکه‌که‌قنه‌، و د قورئانا پیرۆز ژیدا د سه‌رده‌می (قه‌ومی لوگ) یدا باس ل ئه‌فی کریارئ و سزایی ئه‌وی هاتییه‌ کرن.

په‌یا ما نغیسه‌ری ژ ئه‌فی کریارا نێریازی د زیندانیدا ئه‌وه‌، کو هه‌ر تاکه‌کی پێگه‌هه‌شتی و گه‌هه‌شتیه‌ ژیه‌ی خوه‌ یئ هه‌فه‌ژینییی ماڤ هندئێ هه‌یه‌ ب پیکین پیکه‌ پیدای ئه‌فی کریارئ ئه‌نجامده‌ن. وه‌کی دزانن د زیندانین زووره‌یا به‌ وه‌لاتین جیهانیدا ب مافه‌کی په‌وا ده‌په‌ته‌ زانین و که‌سانین بۆ ماوه‌کی درێژ ده‌په‌نه‌ زیندانکر ل دویف یا سایه‌کا دیارکری ماڤ هندئێ هه‌یه‌ د دانا هه‌نده‌ک ده‌لیقه‌یاندا خوه‌ نێزیکێ حه‌لالین خوه‌ بکه‌ن. به‌لی زیندانا پژیما ژناڤه‌ چووویی ئه‌فه‌ مافه‌ نه‌ ددا زیندانیان ژیلی کوشتن، و بی پێزکرن و ئه‌شه‌که‌نه‌ج دانا مروڤان ئه‌وان هه‌چ ئه‌زمانه‌کی دی نه‌دزانی، ئانکو پێشیلکرنا مافین زیندانیان کوشتنه‌کا دی یا ده‌روونیه‌. واته‌ زیندانی ئه‌و نه‌چارکینه‌ ب پیکین نه‌دروست و نێریازی هه‌زین خوه‌ تژی بکه‌ن.

د پۆمانا (مریه‌ما) دا کاره‌کته‌را سه‌ره‌کی مریه‌ما د به‌هارا سێژده‌ سالیا ژیه‌ی خوه‌ یئ چه‌ویکه‌دا توشی بوویه‌را کریتکرنی دبیت، ژ لایئ هه‌قالئ بابئ خوه‌ یئ ب ناڤئ مه‌مه‌دی مه‌ریی و ب هاریکارییا ژنبا با خوه‌ یا ب ناڤئ مه‌نجولی. په‌شتی ب دوماهی هاتنا تازییا بابئ مریه‌مایئ ب به‌هانه‌ یا هندئێ کو مالا ئه‌وان یا تژی به‌هیداره‌، و دی هاریکارییا مریه‌مایئ که‌ت، وه‌ک هه‌قاله‌کی دلسۆزی بابئ ئه‌وی، هه‌ر چه‌نده‌ مریه‌ما ده‌ته‌ دیارکرنا کو ده‌ما بابئ ئه‌وی یئ ساخ ژێ هند ب سه‌ره‌ی ئه‌ویفه‌ نه‌دوووسیا. ((ل سه‌ر ته‌ختی مه‌ریی یئ ئا سنی ئه‌ز فه‌جنیقم و خه‌و ژ چافین من فه‌ره‌فی... نه‌ فیرده‌وسا عه‌ده‌نی، نه‌ باخچین بابلی و نه‌ مروڤئ سه‌یر و بیانی، به‌لی بئنی شه‌فته‌ک شه‌هدار و کابرا، وی ژێ دۆخینا خوه‌ گرت و ل ده‌ری دا))، (سلێفانه‌ی، 2020 : 38).

ئه‌گه‌ر ل سه‌ره‌بۆرا مریه‌مایئ بنێرن، ئه‌وی چه‌ندئ دگه‌هینیت کو ئه‌و کریارا ب سه‌ره‌ی مریه‌مایئ هاتی سه‌ردا برنه‌ ل ژیر سێوانه‌یا قیان و دل پێقه‌بوون و مروڤانیی. په‌نگه‌ ب سه‌دان کچین مینا مریه‌مایئ د ناڤا





چه‌ندین جاران نه‌خوشی بو مه وه‌کو خیزان چی‌بووینه... دبیزن شوره‌ش ل سهر چینا هه‌ژاره و به‌گ به‌ره‌می وی دخوهن. پیقازا رزی مانه وه‌یه؟))، (محمد، 2005 : 143-144). ئەڤ سه‌ریورا کاره‌کته‌ری سه‌ره‌کیی پۆمانی، ئەوی چه‌ندی بو مه دسه‌لمینیت، سه‌ره‌رای ئەو په‌نج و خه‌باتا وه‌لاتپاریزه‌کی خودان دۆز بو وه‌لاتی خوه ئەجامدای، ئەڤرۆ ژ گه‌له‌ک مافان بی به‌هر بوویه، ئانکو په‌نگه به‌ره‌می ئەوی خه‌باتی و خوه گوریکنی که‌سه‌کی نه ژ هه‌ژی به‌یت، و پی ل مافی ئەوی بدهت، له‌ورا ئەگه‌ر ئەم ب هویری ل ده‌سته‌واژه‌یا پیقازا رزی! بنیرین ئیکسه‌ر بیه‌یفیوونه‌ک ژ ژیانه‌کا هه‌تۆکه‌یی ل ده‌ڤ مروڤی په‌یدا دبیت، و هزر ل هندی ده‌یته‌ کرن کو ب ئاشکه‌رای ماف و خزمه‌تا ئەوان هاتییه پشنگوه — ئیخستن، و زفرینا ئەوان مافان ب کاره‌کی ئەسته‌م دزانیت. دیسان د ئەڤی سه‌ریوریدا دیاردبیت کو دلسۆز و خوه گوریکه‌رین وه‌لاتی ل پیزا پیشین، ته‌خا هه‌ژارانه و به‌ره‌می ئەوی خه‌باتی هه‌رده‌م به‌هرا ته‌خا بلنده. ئەڤ چه‌نده ژی دبیته سه‌ده‌می هندی، ئیدی که‌سانین دلسۆز ژی هزر د هندیدا بکه‌ن، ده‌ست ژ خه‌باتا خوه به‌رده‌ن، و بریارا داپرینا خوه ژ جفاکی بکه‌ن، و دیاردا هافیبوون د ناخی ئەوان به‌یته چاندن و به‌ر ب ئاقاره‌کی دی یی ژیانی بریکه‌فن.

هه‌روه‌سا مریه‌ما د سه‌ریورا شکه‌ستنا خوه‌دا، دگه‌ل محمه‌دی مه‌یری و هه‌ژاری پیشمه‌رگه و ئیسلامی کۆمینست، د ژیانه‌کا به‌رتنه‌کدا روژانین خوه ده‌ریاز دکرن، له‌ورا که‌سایه‌تی و ده‌روونی ئەوی به‌ر ب هافیبوونی دچوو. ((من هه‌ست ب هافیبوونی دکر، ژ روخا خوه عاجز دبووم، ب تنی ل سهرایین کو روژ بو روژی دریزتر دبن من دزانی ئەز هه‌ژماره‌کم، به‌لی وه‌کی دی ئەز نه دچو هه‌سابان دا بووم))، (سلیڤانه‌ی، 2020 : 118-119). ئەگه‌ر گۆتارا پۆماننقیسی د سه‌ریورا مریه‌ماییدا شروڤه بکه‌ین، دی بینین مریه‌ما وه‌ک که‌چه‌کا نینگار کیش، و ژبه‌ر به‌رتنه‌نگیا ژیانی به‌رده‌وام هزر ل کارکرنی دکه‌ت، ژبو هندی پاریه‌کی حه‌لال و ب که‌دا خوه ب ده‌ستفه بینیت. دزانین د سه‌ریورا مریه‌مای یا کارکرنیدا چه‌ندین جاران تۆشی ئاسته‌نگان بوویه ژ لای جفاکی نیرفه. د ئەڤی سه‌ریوریدا ئەو چه‌نده بۆمه دیاردبیت، نه‌بتنی مریه‌ما وه‌ک که‌چه‌ک د ده‌می کارکرنیدا تۆشی دیارده‌یا هافیبوونی دبیت، به‌لکو ب سه‌دان کچین مینا مریه‌مای تۆشی ئەڤی په‌وشی بووینه. به‌رده‌وام هه‌زا هندی دکه‌ن ژ که‌تواری د دویر وجودابن چوونکی د ده‌روونی خوه‌دا هه‌سته‌کی وه‌سان ل ده‌ڤ په‌یدابیت، کو جفاک ل سهر ته‌خین دیارکری هاتییه دابه‌شکرن. ته‌خه‌یا ده‌سته‌ه‌لادار، هه‌رده‌م هیزا هندی هه‌یه هه‌می ده‌رفه‌تین ته‌خا نزم ب ده‌ست خوه‌ڤه بینیت، و هه‌رده‌ما ئەو هه‌ز بکه‌ن دشین ژبو به‌رزه‌وه‌ندی و هه‌زین خوه ب کاربین. ب

ئه‌جامدان، به‌لی که‌سانین نفیسکار و پۆماننقیس ب پیئوسین خوه ئەشان په‌فتاران د پۆمان، چیرۆک و به‌ره‌مین خوه‌دا د داریزن. ژبو هندی ئەڤ بوه‌ته ب هشارتی نه‌مین و ریکه چاره‌یه‌ک ژبو ئەشان جوژه کیشه‌یان به‌یته دانان چوونکی گه‌له‌ک جاران ئەڤ کریاره دبنه سه‌ده‌ما دروستبوونا کیشه و گرفتین جفاکی، و که‌سانین توشبووی تۆشی ئاریشه‌یین ده‌روونی دبن. هه‌روه‌سا ژ ئەجامی کاریه‌ریه‌کا مه‌زن ل سهر ده‌روونی ئەوان، ئەڤ به‌ده‌روه‌شتیا ده‌یته کرن ب ئاسانی د بێردانکا که‌سی توشبوویدا ناهیته ژبیرکرن، تا دگه‌یه‌ته هندی ئیدی هزر ل خوه کوشتنی و نه مانا ژیانی بکه‌ن.

ئەڤ تیرکنا هه‌زا سیکسی، ب ریکین جودا جودا د ناڤا هه‌رسی پۆمانین ده‌ڤه‌ری یین مه وه‌رگرتین، سۆتنگه‌ه، مریه‌ما و تافگه‌دا ره‌نگه‌داینه، هه‌ر چه‌نده به‌به‌ته‌کی هه‌ستیار و ب شه‌رمه د ناڤا جفاکین روژه‌لاتی و هزر دائیخستیدا ب گشتی و د ناڤا جفاکی مه یی کوردیدا ب تاییه‌تی. له‌ورا په‌نگه گه‌له‌ک ژ نفیسکارین مه زوی ب زوی خوه نیزیکی ئەڤی به‌به‌تی هه‌ستیار و ب شه‌رم د چافین خه‌لکیدا نه‌که‌ن. وه‌کو یا ئاشکه‌را د هه‌رسی پۆمانین ده‌ڤه‌ریدا ئەجامدانا ئەڤی کریارا نه‌دروستت د به‌ره‌مین ئەواندا ره‌نگه‌دایه، کو دبیت مه‌به‌ستا پۆماننقیسین ده‌ڤه‌ری هوشیارکنا جفاکی بیت ژ ئەجامدانا ئەشان کریاران.

3- هافیبوون: د به‌به‌تی هافیبوونا جفاکیدا ئەو وه‌که‌ڤه‌ڤه‌یا هه‌ی د ناڤه‌را پۆماننقیسین ده‌ڤه‌ریدا، بتنی د ناڤه‌را پۆمانا سۆتنگه‌ه — و مریه‌ماییدا دیاردبیت. واته د ناڤا بوویه‌رین پۆمانا تافگه‌دا، دیاردا هافیبوونی ب په‌نگه‌ک دییه.

هافیبوون، ئیک ژ دیارده و په‌فتارین ئالۆزه د بێردانکا مروڤیدا، ئانکو بیزاربوون و نه‌رازبوون ژ که‌تواری مروڤ تیدا دژیت، مروڤ په‌نا یا خوه ژبو ژیانه‌کا دیتر دبه‌ت. ئەڤ خوه به‌رزه‌کرنه، په‌نگه گه‌له‌ک جاران دبیته سه‌ده‌ما ژده‌سه‌تدانا که‌سایه‌تیا مروڤی. هافیبوون د دانه‌نیا سینه‌کا جفاکیدا ((دابرینا خودیه‌ ژ هیڤین جفاکی، ئەڤ چه‌نده ژی دروست دبیت ژ ئەگه‌ری نه هوشیا تاکه‌که‌سی و هه‌سته‌کنا وی ب هه‌بوونا خوه و ده‌سه‌ت به‌ردان ژ مافین خوه، یانکو ده‌سه‌تبه‌ردانا تاکه‌که‌سی ژ سه‌رخوه بوونا خوه و ئیکگرتنا وی دگه‌ل هیڤینی جفاکی))، (عومر، 2018 : 25). هه‌لبه‌ت زیندانکرن و ئەشکه‌نجه‌دانا کاره‌کته‌ری سه‌ره‌کی سیابه‌ندی د گه‌له‌ک کاوداندانا ژ بیزاربوون، و وه‌ستیا نا‌زارین زیندانی، دیاردا هافیبوونی ل ده‌ڤ په‌یدابیت. جاران دگه‌ل گیاندارین بچووک دناخفیت و خوه‌زییان ب ژیا نا ئەوان دبه‌ت، جاران ژی هه‌ست ب هندی دکه‌ت کو مافی ئەوی هاتییه خوارن. ((ئهو خانیی ئاخیی یی مه ب هیزا ملین خوه ئافاکری، ببوو دیوانخانا چه‌کداران و به‌ره‌می سالی سالی پشک بو ئەوان ته‌رخانکری بون...



ئەفەق چەندی ئاشکرا دیت کو چ حساب ژبۆ ئەفان جۆره کەسان ناھیتە کرن، لەورا هەست ب هاقیبوونی دکەن.

گۆتارا سیاسی:

گۆتارا سیاسی د تیگەھی گشتیدا ئاماژەیی ب جۆرهکی ئاخذنی دەدەت کو ژ لایئ کەسەکی دیارکریفە، ژ لایئ دەستەیا سیاسیفە هاتییە دەستنیشانکرن، ژبۆ پیشکیشکرنا ئەوی. ئەف جۆره گۆتاره دیسان ئاراستەیکە ژ فریکەری بۆ وەرگری. ب مەبەستا گەھاندنا پەیا ماخو و پازیکرنا کەسانین بەرامەر. ئانکو گۆتارا سیاسی ((د کارهینانا خویا بەرپەلافا مەبەست پی گۆتارا دەستەلاتییە. ئەو گۆتارا ئاراستەکرییە بۆ گۆهداری، ب مەبەستا کاریگەری و پازیکرنا ئەوی ب نافەرۆکا گۆتاری و ئەف نافەرۆکە مەزین سیاسی ب خوەفە دگریت یان نافەرۆکا ئەفی گۆتاری یا سیاسی))، (عەلی، 2020 : 138-139). د ئەفی گۆتاریدا، گەلەک جارن بەحس ل ئیش و ئازار و گرفتین خەلکی دەیتە کرن، ژبۆ پازیکرنا خەلکی و چەوانیا چارەسەرکرن ئەوان گرفتارن، ئەف پرسە دبنە بابەتین سەرەکیین ئەفان جۆره گۆتاران. پەنگە ئەف جۆره گۆتاره ژبۆ بەرژەوہ ندییین تاکە کەسی بن، و ئامرازەکی گرنگە ژبۆ دەستفەهینانا دەستەلاتی و شەریعیەتا گەلی. واتە ئەو کەسانین دەیتە راسپاردن بۆ پیشکیشکرنا گۆتارا سیاسی، پیدفییە دەم و بارۆدۆخین جودادا ب شارەزایی سەرەدەری دگەل خەلکی بکەن. هەرۆه سا وەکو یا خوەیا، گۆتارا سیاسی خودان زمان و شیوازین خوە یین تاییەتە، ب ئەفی چەندی دشیین بیژین زمان د گۆتارا سیاسیدا ((ل سەر بانگەوازییا ئاشستی و شەری وەکو ئیک نینن، دیسان زمانی گۆتارا پامارییا نەینی (فەشارتی) ژی، وەکو ئیک نینن،... ژبەر هندی هەر بابەتەکی گۆتاری و هەر جۆرهکی گۆتاری، شیوازەکی تاییەتی زمانی هەیه. ئەفجا ئەو جۆر سەر ب ئیک گۆتاریفە بن، یان سەر ب ئیک گۆتاریفە نەبن))، (عەلی، 2013 : 38). واتە ئەفە ئەوی چەندی دگەهینیت ئاخذن د گۆتارا سیاسیدا ب شیوازین جودا دەیتە ئاراستەکرن بۆ گۆهداری، هەلبەت ئارمانجا سەرەکی ژ پازیکرنا کەسانین بەرامەر.

گۆتارا سیاسی خودان چەندین جۆر، پەهەند، سیما، زمان و ئایدۆلۆژیین تاییەتە کو ژ گۆتارین دی دەیتە جوداکرن، بەلی ژبەرکو بابەتی فەکۆلینی ئەو نینە لەورا بتنی د ئەفی پۆهنکرنا کورتدا بزاف هاتییەکرن گۆتارا سیاسی ب دەینە نیاسین. د شەرفەکرنا مەدا بۆ گۆتارین ئەوان بتنی دئ دوپاتییی ل هندی کەین، ب مەبەستەکا سیاسی هەرسی پۆماننقیسین دەفەری ئەوین بووینە سەمپلین فەکۆلینی، فیاپە چ پەیا م بگەهینن؟



یا ئاشکەرایە، کو پترییا پویدان و بابەتین هاتییە ئازاندن د پۆمانا سۆتنگەهدا دین فشارەکا دەروونی سیاسیدا پویدایین. ئانکو ئەو چەندە بۆ خواندەفانی دیاردبیت، کو بابەتین ئەوی د بن گۆشارەکا سیاسی یا توندرودا پەیدا بووینە. گرنتا سیاپەندی و گەلەک کەسانین دی، زیندانکرن و ئەشکەنجەدانا ئەوان ژ سەدەما بابەتین سیاسی بوویە، لەورا پۆمان یا پەرە ژ نمونە و دیاردەبیین گریدیای بابەتین سیاسی.

کارەکتەری سەرەکیی پۆمانی د مۆنۆلۆگە نەراستەوخۆدا دبیژیت: ((بابی من یی چ جارن نەدھێلا ژی دوور بکەفم؟ یان دایکا من یا د هەمبیزا خوەدا دنقا ندەم؟... ژبیرا وی نەچووینە دەمی دەیکا وی دگۆتی: دەمی گۆندی مە خرابکرین و تۆپ و فرۆکین شەرکەر زنگین ژ گوھین مە دەینا و ناپالما ل پیشیا مە ئەرد دکەلاشت، بریندار د خوونا خوەرا دگەفزین و تەرم گەنی دبوون و میش و موری پی قەلەو دبوون. هینگی ل بناری چیاپی پیش گۆندی فە، تو ژ دایک بیی و ب بیھنا خوونی هاتییە فرشککرن))، (محمد، 2005 : 25-26). هەلبەت ئەگەر ل بابەت و بوویەزین د ناقا پۆمانا سۆتنگەه بنیرین، دی بینین پترییا ئەوان ب پیکا فلاش بەگا و ب شیۆه بیین نەراستەوخۆ هاتییە فەگیزان. د ئەفی بوویەریدا، نقیسەری فیاپە ب کراسەکی سیاسی بەحس ل خوە راگری و بەرخوەدانا تاکی کورد بکەت. سەرەرای هندی ئەگەر ئەم ب هویری ل ئەفی گۆتاری بنیرین، دی بینین دەردەسەری و فەگرنتا دایکان ژجەگەر ئەوان و بییەهرکرنا زارۆکان ژ هەمبیزا بابان، د فەرھەنگین مافین مەروفاوەتیدا ب تاوانین مەزن دەیتە ل قەلەمدان. بەلی دۆژمنین گەلی کورد ب دەلیفە و کارەکی ئاسایی دانایە، ب دپندەترین شیۆه هەردەم هەولا گرتن، کوشتن و تالانکرنا مال و مولکی کوردان دایە.

هەرۆهسا، ئەگەر ب هویری و دیتنەکا سیاسی ل پۆمانا مریەما ژی بنیرین، ئەو چەندە بۆمە دیاردبیت، کو پۆماننقیسی ب شیۆه یەکی هونەری یی نەراستەوخۆ بەحس ل پویدانین سیاسی کرییە. دەما مریەما سەرپۆرا خوە یا دگەل کرمانجی فوتۆگرافەر بۆ هەقالا خوە یا ب نافی نارین فەدگیزیت. ((گۆتە من، ئەز نەشیم تە مەرە بکم، چونکی د شەری برا کۆژیی دا گۆلە یەکی ژ پپسیرا من گرت و رها میرانیی فەتاند.

– و پاشی؟

– و پاشی چ نارین؟))، (سلیفا نەمی، 2020 : 148). د ئەفی بوویەریدا بۆ مە دیاردبیت. سەرپۆرا کوردستانەکا ئازاد کیمتر نینە ژ سەرپۆرا کچەکا ئەفی وەلاتی، ئانکو ب تەکنیکەک پەوانبیزی مریەما وەکەهەف دانایە ب سەرپۆرا وەلاتەکی، کو ب درێژاھیدا میژوویا



ئەو جۆرە گۆتارە یا ژ لایی کەسایەتی و زانایی ئایینی، کو شارەزایی دەستور و یاسا و پەڕەنسیپ ئاییندا هەمی دەیتە پێشکەشکردن. ئەو گۆتارە ل سەر بنەمای ئیسلامی دەیتە دانان، ژێدەر ئێوی ژێ قورئانا پیرۆز و فەرمودەیی پێغەمبەرینە (س.خ). واتە گۆتارا ئایینی ((ئەو گۆتارە ئەوا پشەتەستی ب لێفەگەرەکی (مرجعیە) ئایینی دکەت. ئەو جەج بەرھەمەنەرێ گۆتاری پێکخەرەوا کە ئایینی بیت یان دامودەزگە هەکی بانگەوازیا فەرمی بیت یان یا فەرمی نەبیت یان ھندەک کەس بن و هەمی پشەتەستی ب ئایینی و بنەرەتین ئەوی دکەن، وەکو لێگەرەک بۆ دیتن و بۆچوونین ئەوان، ژبۆ ب رێفەبرنا ژیا نا سیاسی و جفاکی و ئابوری و دامودەزگەمی و پەوشەنبری))، (عەلی، 2020 : 351). هەلبەت ئەو کەسانین گۆتارا ئایینی پێشکەش دکەن پێدقییە پەوشەنبریە کە هزری یا ئایینی یا بەیز هەبیت" چونکی کەسانین ئولدار باوەرییە کە موکم ب هەبوونا خودای، قورئانا پیرۆز و فەرمودەیان هەیه.

وەکو یا ئاشکەرە ئەفی سێگۆشەیا (جفاکی، سیاسی و ئایینی) پەیوەندیە کە موکم ب بابەتین ئیک و دوو هەیه، و سێ پەهەندین گرنگ د هزرا پتریا نفیسکارین بابەتین وێژەبیدا، نەخاسە نفیسکارین ژانری پۆمانی. ژ بەر ئەفی چەندی پتریا بابەتین دەینە دارژۆتن د ناقا پۆمانی ب گشتی و پۆمانا دەقەریدا ب تاییبەتی یا پە ژ ئەزموون و بوویەر و دیاردەیی جفاکی، سیاسی و ئایینی. هەر ل دۆر ئەفی مژاری عارف حیتۆ (2011: 238) دبیت: ((ئەو سێگۆشە یا هەمی ژیا نا جفاکی قەدگرت، هەردەم جەمی پویتەدان و نامازە پیکرنین نفیسەر و هزەندان بوویە. ئەم دکارین فی سێگۆشەیی ل هەمبەری سێگۆشەیا کەساتی یا جفاکی دانین کو هزر و دلینی و رەفتارن. ئەو هەردوو سێگۆشەیه ژێ بەرکار و دەر ئەنجامین سێگۆشەیه کە دینە ژ خوەرەسک و غەریزە یین سەرەکی یین مرقۆی پەیدا دبیت، ئەوژی غەریزەیا ژیارێ و سیکسی و پایەدارییە. هەر مرقۆک د هەمی جەم و سەردەماندا، ب قان هەرسێ غەریزە یین سەرەکی قە گریداينە و هەمی خەبات و تیکۆشەینا مرقۆی ب درێژای یا ژیا ئی ژبۆ تیرکرنا قان هەرسێ غەریزە یین، ژینگۆتیە. و مرقۆ ل گۆرە تیرکرنا قان غەریزەیان بەر ب سەمتا ژبیتای یا خوەرە دجیت)). واتە دشیپن بیژین د پتریا بەرھەمین نفیسکار و پۆمانفیسین دەقەریدا سێگۆشەیا گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینی د بەرھەمین ئەواندا دەینە دیتن، و بابەتین خوەرە چارچووفی ئەفی سێگۆشە ییدا دنفیسن. د ئەفی دویفچوونا خوەرە د ناقا ئەقان هەرسێ پۆمانین مە دەستنیشانکریندا، پۆمانا سۆتنگەه یا بلند محەمد، مریەما یا سەبری سلیقانەیی و تافگە یا تەحسین نافشکی، دێ ل خالین وەکەف د بکارهینانا ئەقان بابەتاندا قەکۆلین.

دەستەه لاتا کوردی، گەلی کورد شەر و پیکدادان و برا کوژی و سوتنا بارە گایین حزبی ژ لایی هەمی حزبانفە دبیت، کو هەر حزبهکی ب شیۆه یەکی هیزا خوەرە مەبەر هەمان حزبا برایی خوەرە یی دی بکاردهینا. هەلبەت ئەو هەفرکی و ناکوکیین نافخوویی دەلیفە و پێخوەرەشکەرن، ژبۆ پەیدابوونا هەر دۆژنەکی نەچا قەرێکری. ئاشکەراییە، کو ئەو زیانین د شەر و پیلانین براین کورد بۆ هەقوو داناین، کیمترنین ژ ئەوان زیانین دۆژنەکی فیای دۆزا مللەتی کورد بنبر بکەت. ژ ئەوان ژێ شەرێ برا کوژیی، کو پۆمانفیسێ ئەو شەرە کرییە جەقەنگ بۆ هەبوونا دیاردەیه کە سیاسی د ناقا پۆمانیدا. ب سەدان گەنج و تولانین ئەفی مللەتی بوویە قوربانی شەر و ناکوکیین نافخوویی. ئەو چەندە د پۆمانا مریەما ژیدا رەنگفەدایە. ب دیتنا مە پۆمانفیسێ فیایە ل بن پەردا دیاردەیه کە جفاکی یا قەشارتی کچەکی ب وەلاتەکی بیی خودان ناف بکەت.

هەرەسا د پۆمانا تافگە، یا تەحسین نافشکی ژیدا دیاردەیین سیاسی هەنە، دەما خالەتا ژیا دبەرەسقدانا پرسیارین ژ ئەوی دەینە کرن ژ لایی کارەکتەرە سەرەکی یا پۆمانی تافگە یا پۆژنامەقائفە، ئەو دبیت: ((ببێژە ژ مێژە هوون ژ کەمیین دەریەدەری ژفرینە؟! من ب لەزلی قەگێرا:

- هوون ژێ ژ دەرفەبوون؟))، (نافشکی، 2011 : 59). دیسان ئەو بوویەرە ئەوی چەندی بۆ مە وەک خواندەقان د دەتە دیارکرن، کو دەریەدەری و پەنا بەریا خەلکی کوردستانی د سەردەمین ئەنفالین پەشدا ژبۆ مەرەما خوەرە پاراستن ژ کوشتن و مال تالانکرنی بوو، ژ لای پزێما ژناف چوویا بەعسیفە. ب هزاران خەلکی سفیل و بی تاوان دەریەدەری وەلاتین جیران بوون، و ل کەمپان و دبن چادر و کوینین تەنکدا ئاکنجی بوون. ب هاتنا هەر هۆبایەکی ب هیز، بی دلوفانی سەرمايي خوەرە ل زارۆک و پیرین ئەفی وەلاتی ددا. سەرھاتییا ژیلای ژێ مینا ئەفی هۆبای ژیا ل سار کربوو.

ب ئەفی چەندی بۆ مە دیاردبیت، کو پۆمانین هەرسێ پۆمانفیسین دەقەرێ دیاردەیا سیاسی دبیتە خالا وەکەفییبی دناقەرە ئەواندا، پتریا پۆمانین دەقەرێ چ ب شیۆه یەکی راستەوخۆ، یان نەراستەوخۆ دیاردەیین سیاسی د ناقا خوەرە هەمبیزکریە. ئەو قەژی بۆ ھندی دزفیت، کو ئەو پۆمانفیسێ ژێ کورین ئەفی مللەتینە، رەنگە هەر ئیک ژ ئەوان ژێ چیرۆکا خوەرە دگە ئەقان کاودانین نەخوەرەشین ب سەرێ ئەفی مللەتی هاتین هەبیت و تیکەلی سەربۆرین کەسایەتین پۆمانین خوەرە کریە.

گۆتارا ئایینی:



یښ دویر ژ هه‌می ره‌وشتین مروڅایه‌تییی د نه‌نجامدانا کریارین خوه‌دا، بی‌ برده‌وام بوو.

د سه‌ربورا خوه‌دا مریه‌ما دبیزیت: ((دبیزن مروڅ ب کریارین خوه‌ دهیته نیاسین، به‌لی دگه‌ل هندئ به‌هرا پتر ژ خه‌لکئ مه‌ نه‌ شیا کابرابی بنیاست چونکي پرانییا کریارین وی د تارییی دا بوون

- نانکو، خه‌لک کریارین کابرابی ل مزگه‌فتی ب تنئ دبیزیت، به‌لی ل به‌نگه‌لی و دوکانکئ نابینیت؟!))، (سلیفانه‌ی، 2020: 44). م‌هرم ژ نه‌فتی گوتاری نه‌وه، هه‌رچه‌نده مروڅ ب کریارین خوه‌ دهیته نیاسین، به‌لی دفتت جفاکئ مه‌ خودان ره‌وشه‌نیبریه‌ک هزری یا به‌رفره‌ه بیت و پیناسه‌یا که‌سان ب کارو کریارین نه‌وان نه‌هیته کرن، به‌لکو پتر نه‌م کار ل سه‌ر ئافاکرنا می‌شکئ خوه‌ بکه‌ین و دناخی که‌ساندا کاریکه‌ین ژبو هندئ به‌ر ب پیلانا که‌سانین خودان دوو سیما نه‌که‌شین. دکه‌فندا ب تاییه‌ت د جفاکئ مه‌ بی‌ کوردیدا که‌سانین زانا و ئولدار ب که‌سانین پیروز دهاتنه‌ ل قه‌ له‌مدان، خه‌لکي پیزه‌ کا مه‌زن ل نه‌وان دگرت. هه‌روه‌سا باوه‌رییه‌کا ئیکجار موکم ب نه‌فان زانایان هه‌بوون، له‌ورا که‌سانین خودان که‌سایه‌تییه‌کا لاواژ نه‌ف که‌سانین زانا و ئولدار ژبو م‌هره‌مین خوه‌ یښ تاییه‌ت بکاردهینان و کریارین خوه‌ یښ کریت و به‌دره‌وشتییین خوه‌ ب نافئ نه‌فان زانایان نه‌نجامدان. نه‌ف چه‌نده نه‌ بتنی د ئایینی پیروزی ئیسلامیدا هه‌بوو، به‌لکو دیارده‌یه‌کا جفاکئ یا فه‌گر بول ده‌ف هه‌می دیانه‌تین دی مینا دیانه‌تا مه‌سیحی و ئیزیدی، ب نافئ ئولدارین که‌نسی و شیخین ئیزدی نه‌ف کریارین سه‌ردابرنئ دگه‌ل خه‌لکي دهاتنه‌ نه‌نجامدان.

ب نه‌فتی چه‌ندی بومه‌ دیارده‌یت، کو هه‌رسی روڅمانفیسین ده‌فه‌ری د گه‌له‌ک بابته‌ و دیارده‌ یاندا، د دارژتتا بابه‌تاندا هزین نه‌وان تیکه‌لی هه‌قبوینه. نه‌ف چه‌نده ژئ قه‌دگه‌ریت بو نه‌وی پاستییی کو پتریا بابه‌تیتن د نانا روڅمانین نه‌واندا درپالیستیینه وگریدای ژیان و جفاکئ ملله‌تینه. دیسان سه‌ره‌رای نه‌وی ئیکئ خوه‌ نیزیکرن ل سئ گوشه‌یا گوتارین جفاکئ، سیاسی و ئایینی بابه‌تین ئالوزن د نانا جفاکیدا، به‌لی روڅمانفیسین ده‌فه‌ری ب شپوه‌یه‌کئ هونه‌رییی نه‌پاسه‌وخو ته‌قلی نه‌فتی سیگوشه‌یی بووینه، و دنافا به‌ره‌مین نه‌واندا په‌نگفه‌داینه. ب تنئ بابه‌تی ئایینی نه‌بیت کو ئاماره‌یی نه‌وی د ناف روڅمانا تافگه‌ یا ته‌حسین نافشکیدا د به‌رچاڅ نینن.

3. نه‌نجام

1- د پتریا به‌ره‌مین نفیسین د نانا نه‌ده‌بیاتا کوردیدا، به‌حس ل فیان و چه‌ژیکرنا هه‌ردوو په‌گه‌زان به‌رامبه‌ری هه‌قدوو هاتیه‌ کرن. نه‌ف چه‌نده د هه‌رسی روڅمانین بووینه نمونه‌یین فه‌کولینی ژئ ب

له‌ورا دئ هه‌ولده‌ین ب نه‌فتی په‌نگئ ل خواری نه‌فتی چه‌ندی ده‌ینه به‌رچاڅکرن:

د یارده‌یین وه‌که‌ه‌قییی ژ لایه‌نی ئایینه‌فه، بتنی د ناف به‌را هه‌ردوو روڅمانین روڅمانفیسین ده‌فه‌ری، سوټنگه‌ه یا بلند محمه‌د و مریه‌ما یا سه‌بری سلیفانه‌ییدا ب روڅمانی بېرچاڅ دبن، به‌لی د روڅمانا تافگه‌ یا نفیس‌ر ته‌حسین نافشکیدا، چ دیارده‌یین گریدای بابه‌تین ئایینی نه‌هاتینه به‌حسکر، له‌ورا د چارچوڅه‌یی ئایینیدا بتنی وه‌که‌ه‌قییا هه‌ردوو نفیسکاران، محمه‌د و سلیفانه‌ی هاتیه‌ روڅمنکر.

هه‌رچه‌نده بابه‌تی سه‌ره‌کییی روڅمانا سوټنگه‌ه بابه‌ته‌کئ سیاسییه، و بی‌ دویره ژ بابه‌تین ئایینی، به‌لی روڅمانفیس‌ی هه‌ولدايه د چارچوڅه‌کئ جفاکيیی فه‌شارتیدا به‌حس ل هنده‌ک دیاره‌دییین گریدای ئایینی بکه‌ت، د چیروکا چوونا مه‌رجانی ژبو مالا پیرا سموئ گوگئ ژبو ل به‌ر خوه‌ کرنا کراسه‌کی، کو ب باوه‌ران نه‌وان ب به‌رکرنا نه‌فتی کراسی دئ ب دوو گیان که‌فت. د دانوس‌تانده‌کا فه‌کریدا د ناف به‌را مه‌رجانی و هه‌فژینی نه‌ویدا، دبیزیت: ((مه‌رجان تو چویه‌ نک پیرا سموئ گوگئ ... به‌لی جامیرو نه‌ز چووم

- چ گوته‌ ته‌؟

- ما دئ چ بیزیت! پشتی من ده‌ه- دینار کرینه‌ دبن لیفکا دوشه‌کا وی فه، گوته‌ من دفتت ژ حه‌فت مالان درافه‌کی لیکیده‌ی و بدییه‌ ب کراس و بکییه‌ به‌ر خوه‌ ...))، (محمد، 2005: 196). د نه‌فتی سه‌ربوریدا روڅمانفیس‌ی قیایه‌ نه‌وی چه‌ندی بگه‌هینیت، کو نه‌ف دیارده‌یه‌ ئاماره‌یه‌که، ژبو دیارکرنا هنده‌ک ژ سالوڅه‌تین نه‌وان که‌سانین گه‌له‌ک جارن د چاقتین خه‌لکیدا، ب مه‌لا و سوڅی و که‌سانین خودئ نیاس دهاتنه‌ دیتن و نیاسین. د جفاکئ کوردی و گه‌له‌ک جفاکین دیدا خه‌لک ب پیزه‌یه‌کا به‌رچاڅ، ب هه‌می باوه‌رییا خوه‌ باوه‌ر ژ هزر و چیفانوکین نه‌فان جوړه‌ مروڅان دکه‌ن. ب به‌هانه‌یا خوه‌ پازیکرنئ، کو نه‌ف که‌سه د فه‌ره‌نگا نه‌واندا د ئولدار و خودئ نیاسن، بی‌ کو بزنان دبن ماسکه‌کئ ئولییی نه‌دیارفه‌ و دویر ژ هه‌می کریار و په‌وشتین ئایینی نه‌فان کاران نه‌نجامدنه‌ن، و ئایینی دکه‌ نه‌ ده‌لیفه‌ و پیکه‌ک ژبو ب ده‌سټفه‌هینانا باوه‌ری و سه‌ردابرنه‌ خه‌لکي، و ژبو حه‌زین خوه‌ یښ تاییه‌ت بکاردهینن. گوڅمان تیدا نینه‌ ئایینی پیروزی ئیسلامئ دگه‌ل نه‌فان جوړه‌ که‌سایه‌تییان نینه‌ و ب هه‌می پیروزییا خوه‌ ئیدانه‌یا کریارین نه‌وان دکه‌ن.

هه‌روه‌سا د روڅمانا مریه‌مایئ ژیدا، نه‌وه‌که‌سایه‌تییی ب نافئ محمه‌دئ مه‌یری هه‌رچه‌نده د روڅسار و چاقتین خه‌لکیدا که‌سه‌کئ چاک بوویه، به‌لی دناخی خوه‌دا و د دیتنا هه‌ر ده‌لیفه‌یه‌کیدا، دگه‌ل کریارین خوه‌



5- حوریە، عیسی (2016). الخکاب الادبی فی التراب العربی بین تقنیە التبلیغ و ئالیە التلقی. رسالە دکتورا، الجزائر: جامعە وهران، کلیە الاداب و اللغات و الفنون.

6- حیقو، عارف (2011). رۆمان خۆدیکا ژیانییە، بەرگی ئیکۆ، دھۆک: رێقەبەریا گشتی یا رۆژنامەفانی و چاپ و بەلافکرێ.

7- خیرە، جلال (2017). مستویات تحلیل الخکاب الاعلامی. رسالە ماجستیر، جامعە عبدالحمید بن بادیس-مستغانم-، کلیە الاداب و الفنون.

8- دزەبی، عەبدولواحید موشیر (2014). پراگماتیکی دەق و گۆتار. هەولێر: ناوەندی ئاوێر.

9- الرویلی، میجان و البازعی، سعد (2002). دلیل الناقد الادبی. الگبە الپالپە، بیروت - لبنان: المرکز البقافی العربی.

10- زینونی، لکیف (2002). معجم مصطلحات نقد الروایة. بیروت - لبنان: مکتبە لبنان ناشرون- دار النهار للنشر.

11- سلێقانهیی، سەبری (2020). رۆمانیریەما کچە ژنەک ژ زەمانەک دی، چاپا شەشی، دھۆک: ژ وەشانین پەرتووکخانا ئاترا.

12- شارودو، باتریک و منعمو، دومینیک (2008). معجم تحليل الخکاب. ترجمه: عبدالقادر المهبزی و حمادی صمود. تونس: دار سیناترا، المرکز الوگنی للترجمە.

13- الشرشار، عبدالقادر (2006). تحليل الخکاب الادبی و قجایا النص. دمشق: منشورات اتحاد الکتاب العرب.

14- الشهری، عبدالهادی بن فافر (2004). استراتیجیات الخکاب. لبنان - بیروت: دار الکتب الجدید المتحدە.

15- صریدی، لیلی و دغفل، أمال (2019). جمالیات الخکاب الروائی فی روایە- حروف الجباب للخر شوار أنموذجاً- . رسالە ماجستیر، الجزائر: جامعە محمد بو چیاف المسیلە، کلیە الاداب و اللغات.

16- عەبدوللا، عەبدولسەلام نەجمەدین و عەلی، شێرزاد سەبری (2019). زمانقانییا تیۆری، چاپا دووی: دھۆک.

17- عزی، رشید (2009). اشکالیە المصلح فی المۆلفات العربیە -تحلیل الخکاب نموذجاً- . رسالە الماجستیر، الجزائر: معهد اللغات و الادب العربی، المرکز الجامعی بالبویره العقد أکلی محند أولحاج.

18- عەلی، شێرزاد سەبری (2013). رازیکن د گۆتارا رامباریدا (فەکۆلینەکا پراگماتیکییە). دھۆک: رێقەبەریا گشتی یا رۆژنامەفانی و چاپ و بەلافکرێ.

19- عەلی، شێرزاد سەبری (2020). شروڤەکرنا گۆتاری، دھۆک: ژ وەشانین پەرتووکخانا موکسی.

ئاشکەرایی بەرچاڤ دبیەت. د هەرسێ پۆماناندا بابەتین گریڤای دیار دەیین دلدارێ و حەژیکرنا هەردوو پەگەزان ژ تەوهرین سەرەکییین پۆمانین ئەوانن.

2- قارەمانین هەرسێ پۆمانان، سیابەند، مریەما و تافگە د ئەڤینییا خوەدا دگەل ئەڤیندارین خوە دسەرکەڤتی نەبوون، کو هەر ئیک ژ ئەوان سەدەمین خوە یین جودا، ل پشت ئەڤی سەرەکەڤتی هەبوون.

3- تیرکرنا غەریزەیین شەهوانی د هەرسێ پۆماناندا، ب ریکین نەدروست و جاراب ب زووری هاتییە ئەنجامدان. ئەڤەژی ئەوی چەندی دگەهینیت، پەنگە جفاکی کوردی پیژانین و پەوشەنبیریەکا ساقا ل دۆر سەرەدەریکرنا پەگەزی بەرامبەر هەبیت. ئەڤ چەندە ژێ بوویە سەدەمی هندی، کیرار و پەفتارین نەشرین بەینە ئەنجامدان.

4- سینگوشارا گۆتارین جفاکی، سیاسی و ئایینی پەیوەندییەکا موک ب هەڤدوو هەیه، لەورا دی بینین هەرسێ پۆمانین بوویە سەمپلین فەکۆلینی پتری بابەتین ئەوان گریڤای ئەڤی سینگوشەیینە و ب پوهنی د ناڤا پۆمانین ئەواندا پەنگەهەدایە.

5- هەرسێ پۆمانین بوویە سەمپلین فەکۆلینی د وەکەڤن، د ئالۆگورکرنا بابەتین جفاکی و سیاسیدا، بەلی د بەحسکرنا بابەتین گریڤایی ئایینی ئەڤ وەکەڤیە بیتی د ناڤەرا پۆمانا سۆتنگەه— و مریەمادا دەیتە دیتن، ئانکو د بەحسکرنا بابەتین ئایینییدا د پۆمانا تافگەدا دیار دەیین ئایینی نەهاتیە گوتوبیژکرن.

6- پتری ئەو بابەتین د ناڤەرۆکا هەردوو پۆمانین مریەما یا سەبری سلێقانهیی و تافگە یا تەحسین ناڤشکیدا هاتیە گوتوبیژکرن، پەرخنەگرتنە ل جفاکی کوردی و کەتواری تیدا دژین. بەلی د پۆمانا سۆتنگەهدا سەرەرای هەبوونا بابەتین گریڤای دیار دەیین جفاکی بابەتی سەرەکیی پۆماننڤیس بلند محەمەد، بەحس ل ئەوان بوویە رین سیاسی و ئاستەنگ و ئالۆزی و دەردە سەرییا گەلی کورد دکەت، یین ل سالیین هەشتییان ژ لای پژیما ژناڤ چووڤه، دگەل گەلی کورد هاتیە ئەنجامدان.

4. ژیدەر

20- عومەر، ئەمین عەبدولقادر (2018). کارتیکرنا شەپۆ گروپا تیرۆستییا (داعش) ل سەر گۆتارا کورتە چیرۆکین گەنجان دناڤهرا (2014 - 2016)، دەڤەرا بەهیدیان وەک نمونە. گۆڤارا زانکویا دھۆک، پەریەندا (21)، ژمارە (21) ل ل 79-102. فەکرییە ل 10 نیلۆولا 2010، ژ لینکی:

DOI: <https://doi.org/10.26682/hjuod.2018.21.1.4>

21- عومەر، ژیان عەبدولحەمید (2018). هافیبوون د ئەدەبی کوردی هەڤهچرخدا (ل دەڤەرا بەهیدیان)، دھۆک: بی. د. وەشانێ.

22- گولی، عەبدولقادر نوری عەبدولحەمید (2011). یاخیبوون دناڤە هوزانا نوچازا کوردیدا (سەلمان کوڤلی وەک نمونە)، دھۆک: دەزگەهێ سپیژن.

1- بن سلامه، اکرام (2009). المنکقات اللغویە لتحلیل الخکاب الشعری فی النقد العربی القدیماً- کتاب الموشح للمرژبانی نموذجاً- . رسالە ماجستیر، الجزائر: جامعە منتوری - قسنگینە، کلیە الاداب و اللغات.

2- بن عبدلکریم، جمعان (2016). من تحلیل الخکاب الی تحلیل الخکاب النقدي. الگبە الاولی، عمان: دار کنوز المعرفه للنشر و التوزیع.

3- التهانوی، محمد علی (1996). کشف اصکلاحات الفنون و العلوم. الجزو الاول - الگبە الاولی: لبنان: مکتبە لبنان ناشرون.

4- حەجی، ژقان نەعمان (2011). هونەری گۆتاری د رۆژنامەگەریا کوردی دا (1898-1918). دھۆک: دەزگەهێ سپیژن.

- 23- محەمەد، بێند (2005). رۆمانا سۆتنگەه، دەۆك: ژ وە شانین ئیکەتیا نقیسەرین کورد.
- 24- محەمەد، میران جەلال (2014). گۆتار لە رۆمانی کوردیدا (1975-2000). ناما دکتورایی، سلیمانی: زانکۆیا سلیمانی، سکۆلی زمان بەشی کوردی.
- 25- مانغونو، دومینیک (2008). المصطلحات المفاتيح. ترجمه: محمد یحیاتی. الکیعة الاولی، الجزائر: الدار العربیة للعلوم ناشرون.
- 26- المتوکل، أحمد (2001). قچایا اللغة العربیة فی اللسانیات الوقفیة - بنبیة الخکاب من الجملة الی النص- . الرباگ: دار الامان للنشر و التوزیع.
- 27- المری، عبدالله علی جابر (2012). الخکابه عند الفاروق دراسه اسلوبیة. رساله ماجستیر: جامعه الشرق الاوسگ، کلیه الاداب و العلوم .
- 28- نافشکی، تەحسین (2011). رۆمانا تافگە- لیگەریان ل رۆناهییا پرا جینۆتی-، دەۆك: رییقە بەریا گشتی یا رۆژنامەقانی و چاپ و بەلافکرینی.
- 29- هاینه من، فولفجانج و فیهفبجر، دیتەر (1997). مدخزل الی علم اللغة النصی. ترجمه: فالج بن شیبب العجمی یحیاتی. الرباچ: مکابع جامعه الملك سعود.
- 30- یوسف، احمد (2004). توزیعیه هاریس و التحلیل النسقی للخکاب. مجله علم الفکر. المجلد (33)، العدد (1) ص ص 107-137. یولیو-سبتمبر. الکویت: المجلس الوگنی للبقافه والاداب. فەکرییە ل 8 گولانا 2021، ژ لینکی: <https://ia802905.us.archive.org/1/items/lib04532/2004-33-01.pdf>

الملخص:

هذا البحث محاولة لتحليل خطاب الكتاب الروائيين الكورد في منطقة بادينان، وقد تم اختيار ثلاثة روايات للروائيين من المنطقة كنموذج للبحث. وهي رواية (سۆتنگەه) لبلند محمد، ورواية (مريما كضة ذنك ذ زقمانەك دي) لصبري سليفاني، ورواية (تازطة) لتدسين نافشكي. وقد استخدم المنهج الوصفي حيث ان تحليل الخطاب ضمن اطار النقد الادبي كان المنهج والنظرية المتبعة لاتمام البحث. وبشكل عام تم الاستفادة من المصطلحات وطرق التحليل للخطاب دون التقيد بوجهة نظر محددة في هذا المجال. وفي هذا البحث حاولنا تحليل مضمون جميع الوقائع في الروايات المذكورة بهدف اظهار الرسالة والخطاب الاساسيين لكل من الكتاب الروائيين. وسؤال الفرضية التي حاول البحث الاجابة عنها وهي: هل تمكن الكتاب الروائيين للنماذج الثلاثة في هذا البحث ان يتحدثوا بجسارة عن مثلث الخطاب الاجتماعي، السياسي والديني. والي أي مدى كانوا متشابهين في وجهات نظرهم ورسائلهم. البحث موزع علي محورين: في المحور الاول تحدثنا بشكل عام عن مفهوم وتحليل الخطاب. وخصصنا المحور الثاني: لتحليل الخطاب من حيث المثلث الاجتماعي، السياسي والديني في الروايات الثلاثة المأخوذة كنماذج. ومن خلال التحليل توصلنا الي أن خطاب صبري سليفاني وتدسين نافشكي هو خطاب لنقد للمجتمع والواقع الذي يعيشون فيه. أما خطاب بلند محمد في رواية (سۆتنگەه) علي الاكثر خطاب سياسي تاريخي.

الكلمات الداله: رواية، خطاب، تحليل الخطاب، الخطاب الاجتماعي، السياسي والديني.

The Triad of Social, Political and Religious Discourse in the Novel: The Novels of Sotingeh, Meryema Kiçe Jinek ji Zemanek dî and Tavge as Examples

Abstract:

The present study is an attempt to undertake discourse analysis for three novels written in the Bahdinan area of Iraqi Kurdistan: Sotingeh (Crematory) by Bilind Muhammad; Meryema Kiçe Jinek ji Zemanek dî (Mariama, a Woman from Another Time) by Sabri Silevani; and Tavge (Tavgah) by Tahseen Navishki. The study has been conducted within the framework of discourse analysis in literary criticism, but in a descriptive way. We have attempted to analyze the themes of incidents in the studys samples in order to uncover the main discourse of each novelist. The hypothesis question to which the study tries to find an answer is whether the novelists are able to write frankly about the triad of society, politics and religion, and to what extent do they have a common perspective in this regard.

The study is divided into two main parts; the first part discusses the concepts of discourse and discourse analysis. The second part is devoted to the analysis of the discourses in the studys samples, in terms of the social, political and religious discourses reflected in the novels. The study demonstrates that both Silevani and Navishki criticize their society and the reality in which they live in their discourses. However, Muhammads discourse in his novel is more a historical and political one.

Keywords: Novel, Discourse, Discourse analysis, The triad of society, Politics and Religion.